

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

FAKULTA BEZPEČNOSTNĚ PRÁVNÍ

Katedra kriminologie

**Drogová scéna od roku 1989 do
současnosti – kriminologické aspekty**

Bakalářská práce

**Drug scene since 1989 to the present – criminological
aspects**

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

PaedDr. Petr Přecechtěl

AUTOR PRÁCE

Martin Luksík

PRAHA 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne

13.3. 2022

Martin Luksík

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu pro doktoru Petru Přecechtělovi za vedení mé bakalářské práce a vstřícnost při poskytování cenných rad.

ANOTACE

Cílem bakalářské práce je charakterizovat drogovou scénu na našem území po roce 1989. V první části práce jsou definována teoretická a metodologická východiska, terminologie, vývoj protidrogové politiky a kontrola, tedy možnosti prevence a represe. V druhé části práce jsou analyzovány sekundární prameny a epidemiologická data související s drogovou problematikou. Analýza je zaměřena na sledování uživatelů, léčených, ale rovněž na drogovou kriminalitu. Pro období po roce 1989 je typický enormní nárůst uživatelů nelegálních drog, přejímající západní vzorce chování. Výsledky zároveň ukazují na změnu chování uživatelů i distributorů v 90. letech 20. století a v novém tisíciletí. Zároveň se projevilo specifické chování pro poslední dva roky způsobené pandemií nemoci Covid-19.

KLÍČOVÁ SLOVA

Drogy * kriminalita * kriminogenní faktory * návykové látky * prevence * represe

ANNOTATION

The aim of this bachelor thesis is to characterize the drug scene in our territory after 1989. The first part of the thesis defines the theoretical and methodological background, terminology, development of drug policy and control, ie the possibilities of prevention and repression. The second part of the thesis analyzes secondary sources and epidemiological data related to drug problems. The analysis is focused on monitoring users who are treated, but also on drug crime. The period after 1989 is characterized by an enormous increase in illegal drug users, adopting Western patterns of behavior. The results also show a change in the behavior of users and distributors in the 1990s and in the new millennium. At the same time, specific behavior for the last two years caused by the Covid-19 pandemic has manifested itself.

KEYWORDS

Drogs * crime * criminogenic factors * addictive substances * prevention * repression

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 TEORETICKÁ A METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA.....	8
1.1 Přehled zkoumané problematiky	8
1.2 Metodologie tvorby práce	11
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	13
2.1 Kriminogenní faktory.....	17
3 VÝVOJ PROTIDROGOVÉ POLITIKY	19
3.1 Legislativní opora	19
3.2 Strategie protidrogové politiky	22
4 KONTROLA	24
4.1 Limity a možnosti prevence a represe	24
5 CHARAKTERISTIKA DROGOVÉ SCÉNY V ČR.....	29
5.1 Drogová epidemiologie.....	29
5.2 Analýza drogové scény po roce 1989 a specifické kriminogenní faktory	31
5.2.1 Vývoj drogové problematiky od roku 1989 do současnosti.....	32
5.2.2 Vývoj drogové kriminality od roku 1989 do současnosti	36
5.2.3 Specifické kriminogenní faktory.....	43
6 SHRUTÍ A ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ PRÁCE	46
6.1 Návrhy a doporučení	49
ZÁVĚR.....	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
SEZNAM ZKRATEK.....	59
SEZNAM PŘÍLOH.....	60
PŘÍLOHY.....	61

ÚVOD

Drogy byly lidstvu známy již v dávné minulosti a do dnešní doby je lze označit za fenomén. Vývoj drogové scény byl v Československu, jakožto zemi východního bloku, odlišný od západních trendů. K těm jsme dospěli později, v 90. letech. Rostla distribuce a užívání pervitinu, kokainu i heroinu, ale též dalších návykových látek, jako je extáze. Šíření drog v rámci malých soukromých skupin přešlo do rozsáhlé distribuce. Drogy jsou spjaty zejména s nelegální scénou a kriminalitou. Jsou rovněž ve velké míře spojovány s mládeží či organizovaným zločinem. Pakliže organizovaný zločin provázel 90. léta minulého století, současné trendy delikvence mládeže ukazují na nárůst drogové kriminality této věkové kategorie.

Toto téma bakalářské práce jsem si vybral z důvodu jeho zajímavosti a aktuálnosti. Jak ukazují trendy, prodej, distribuce a užívání drog v České republice roste z pohledu drogové kriminality. Specifické změny vyvolala také pandemie nemoci Covid-19, která změnila chování uživatelů i prodejců návykových látek.

Cílem předkládané práce je analyzovat drogovou scénu v České republice po roce 1989 se zaměřením na kriminologické aspekty. Analyzují a zjišťují se základní specifika drogové situace v kontextu podmínek po roce 1989, na základě kterých je možné vyhodnotit vývoj a tendence drogové problematiky a kriminality.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola popisuje základní teoretická východiska a metodologická východiska. Druhá kapitola definuje základní pojmy, které s tématem souvisí, včetně definice a charakteristiky kriminologických aspektů. Je definován pojem droga a návykové látky z pohledu českého trestního práva, drogová závislost a drogová kriminalita v kontextu kriminologické teorie. Následující kapitola se zaměřuje na legislativní oporu, protidrogovou politiku České republiky, včetně zásadní strategie pro období 2019-2027. Čtvrtá kapitola popisuje oblast kontroly drogové kriminality, včetně prevence a represe. Pátá kapitola analyzuje drogovou scénu v našem prostředí

v období po sametové revoluci až do současnosti, přičemž je rozdělena do dvou časových úseků (před a po roce 2000). Vychází nejen z písemných pramenů, ale pracuje také s dostupnými daty souvisejícími s drogovou kriminalitou, tedy výročními zprávami a statistikami. Sledována jsou základní epidemiologická data, specifikována v příslušné kapitole, která jsou následně komparována. Pozornost je rovněž věnována specifickým kriminogenním faktorům pro dané období. Na základě dat a zdrojů lze vyhodnotit trendy drogové kriminality ve vybraném časovém úseku. V poslední kapitole práce je provedeno shrnutí a zhodnocení výsledků práce. Na základě výsledků jsou navržena případná další řešení v oblasti drogové problematiky.

1 TEORETICKÁ A METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA

První kapitola předkládané práce se věnuje teoretickým a metodologickým východiskům práce. Shrnuje základní informace k tématu a jeho aktuálnost. Nabízí přehled zkoumané problematiky, kterým uvádí do tématu.

1.1 Přehled zkoumané problematiky

Drogová problematika, tedy užívání omamných a psychotropních návykových látek, jejich nelegální výroba, prodej, distribuce, je vzhledem k trendům drogové kriminality velmi aktuálním problémem. Statistická data pro vybrané období ukazují na rostoucí tendence v určitých oblastech, jako je nárůst rizikových uživatelů a léčených, ale též zvyšující se počty identifikovaných trestných činů spojených s nelegálními drogami. Období spojené s pandemií nemoci Covid-19 pak vykazuje určitá specifika, kterým v práci bude rovněž věnována pozornost. Omezení mobility obyvatelstva mělo pozitivní vliv na kriminalitu, respektive vedlo ke snížení kriminality i mladistvé delikvence. Na druhou stranu v tomto období docházelo ke zvyšování množství užívaného alkoholu a dalších návykových látek v populaci. Byly zavřené kluby a bary, nefungoval pouliční prodej, čímž se nutně musely změnit i drogové preference uživatelů a postupy distributorů a prodejců. Snížilo se tak například rekreační užívání drog.

Problematika nelegálních drog, drogové závislosti, drogové kriminality je obsáhle popsána v české i zahraniční literatuře, stejně tak jako se těmto oblastem věnují četné výzkumy, zaměřené na různé aspekty i věkové kategorie. Droga je tématem multidisciplinárním. Více či méně se drogové problematiky dotýkají medicínské obory, sociologie, psychologie a psychiatrie, pedagogika, andragogika. Obory, jako je andragogika či sociologie, tedy sociální práce, pracují mimo jiné s drogově závislými a usilují o jejich zpětné začlenění do společnosti. Speciální místo pak zaujímá adiktologie, která se mimo jiné, neb v nejširším pojetí je oborem věnujícím se závislostem jako takovým, orientuje na

léčbu závislostí na návykových látkách, poradenství, prevenci, ale též na výzkum.

Mezi české autory, kteří se věnují kriminologii, a to i na úrovni drogové problematiky, patří například Scheinost, Zapletal, Kuchta, Válková, Gřivna.¹ Posledně zmíněný popisuje stav české kriminality v širším i užším pojetí, stejně tak jako její strukturu a podstatná fakta o vývoji kriminality a dětské delikvence. Autoři se věnují také kriminogenním faktorům, které jsou v kontextu předložené práce stěžejní, neboť představují specifické rizikové faktory motivující k páčání trestných činů. Kriminogenní faktory popisuje také Netík a Blatníková.² Delikvenci dětí a mládeže, mimo výše zmíněné autory, charakterizuje rovněž Netolická.³ Nesleduje přitom počty delikventních skutků, nýbrž zaujímá postoje z oblasti speciální pedagogiky, ústavní výchovy. Její práce je založena na prevenci, která je stěžejní a které je i v práci věnována značná pozornost. Právě návykové látky jsou jedním z nejčastějších projevů rizikového a delikventního chování mládeže a stále více mladistvých tak končí v péči specialistů. Drogovou problematikou v návaznosti na adiktologii na úrovni sociální, psychologické a psychoterapeutické v teorii i v praxi se věnuje Miovský, který se zaměřuje rovněž na oblast prevence a rizikového chování mládeže.⁴ Prevenci se věnuje také Zoubková a Moulisová.⁵

¹ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

² NETÍK, Karel a Šárka BLATNÍKOVÁ. Predikce vývoje pachatele. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci* [online]. Praha, 2008. s. 11-12 [cit.2022-02-02]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/350.pdf>.

³ NETOLICKÁ, Danuše. Kriminalita dětí a mládeže. In: *Metodický portál* [online]. 26.8.2012. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <http://www.clanky.rvp.cz/clanek/c/N/16439/KRIMINALITA-DETI-A-MLADEZE.html/>.

⁴ BÁRTÍK, Pavel a Michal MIOVSKÝ, ed. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, c2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

⁵ ZOUBKOVÁ, Ivana a Marcela MOULISOVÁ. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex, 2004. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-05-5.

Mimo literární zdroje a kriminologickou literaturu jsou důležitými zdroji studie a výzkumná šetření. Zeman, Roubalová a Trávníčková⁶ se věnovali konkrétně drogové kriminalitě v kontextu a pojetí trestního práva ve své studii uskutečněné v roce 2015, přičemž vycházeli z členění drogové kriminality na primární, která značí činy přímo souvislé s drogovou činností, a sekundární. Z tohoto členění kriminality vychází také vlastní text předložené práce. Běláčková, Nechanská, Chodymová a Horáková⁷ se v roce 2008 věnovaly celopopulační studii užívání legálních i nelegálních návykových látek v kontextu základních demografických ukazatelů, na základě kterých se projevil trend častějšího požívání drog u jedinců s nižším vzděláním, a také nárůst užívání u mladistvých. V této době, na základě výzkumného šetření, uvedlo 37 % dotázaných ve věku 15-64 let zkušenost s nelegální drogou. Počty mladistvých uživatelů a delikventů ostatně rostou nadále, jak bude podloženo v analýze. Kriminální kariéře pachatelů v oblasti nelegálních drog se ve své studii věnovali Trávníčková a Zeman⁸, kteří analyzovali údaje z Rejstříku trestů. Data byla sbírána v roce 2002-2007 pro pachatele odsouzené dle §187 a 187a Trestního zákona č. 140/1961 (ve znění pozdějších předpisů)⁹, nahrazeným v roce 2009 Trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb. Dále je možné čerpat ze studií, které jsou prováděny v rámci činnosti Národní protidrogové centrály. Kromě primární kriminality je pozornost výzkumů věnována také vztahům mezi drogovou trestnou činností a jinou trestnou činností. Pachatele kriminálních činů z řad uživatelů drog rozdělili Byqvistová

⁶ ZEMAN, Petr, Michaela ROUBALOVÁ a Ivana TRÁVNÍČKOVÁ. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015.

⁷ BĚLÁČKOVÁ, Vendula. *Celopopulační studie užívání návykových látek a postojů k němu v České republice v roce 2008*. Praha: Úřad vlády České republiky, c2012. Výzkumné zprávy (Úřad vlády České republiky). ISBN 978-80-7440-052-0.

⁸ TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a Petr ZEMAN. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-101-1.

⁹ Dle zákona č. 140/1961, § 187 byla vymezena trestná činnost, na základě které mohl být pachatel odsouzen na 1-15 odnětím svobody dle druhu trestného činu a jeho intenzity stanovených v odst. 1-4. V druhém případě, § 187a definoval trestnou činnost trestanou až dvouletým odnětím svobody či peněžitým trestem.

a Olsson¹⁰ na závislé pachatele (páchají trestnou činnost již v brzkém věku a mají úzkou vazbu na kriminální subkulturu), kriminální toxikomany (trestnou činnost páchají v pozdějším věku), toxikomany, kteří kriminální činnost páchají příležitostně, a emocionálně nestabilní toxikomany (páchání trestné činnosti je u nich neobvyklé). Kinnunen¹¹, který se věnoval kriminální kariéře pachatelů v kontextu drogové kriminality, na základě svých studií potvrdil vztah mezi drogovou a další kriminalitou. Dle výsledků až tři čtvrtiny podezřelých z drogové trestné činnosti byli podezřelí zároveň ze spáchaní jiného kriminálního činu.

Data k drogové problematice a vývoji drogové scény shromažďuje, analyzuje a distribuuje Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, spadající pod Úřad vlády České republiky, a dále Ministerstvo vnitra České republiky, které vydává každoročně Zprávy o bezpečnostní situaci na území České republiky. Policie České republiky ve svých statistikách shromažďuje data o trestných činech spáchaných na území České republiky. Uvádí skutky registrované a objasněné. Klasifikuje skutky dle § 283-287 a § 274 a § 360 Trestního zákoníku. Národní protidrogová centrála, jakožto útvar Policie České republiky, mimo jiné mapuje počty odhalených pěstíren a varen a oblast organizovaného zločinu.

1.2 Metodologie tvorby práce

Obecná struktura předložené bakalářské práce je teoreticko-analytická. V práci jsou využívány pro účely sekundární analýzy a syntézy na teoretické úrovni kriminologické literární prameny, informace z Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti, z Národní protidrogové centrály, z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci.

¹⁰ BYQVIST, Siv a Borje OLSSON. Male Drug Abuse, Criminality and Subcultural Affiliation in a Career Perspective. *Journal of Psychoactive Drugs*, 1998, 30 (1), 1998, p. 53–68.

¹¹ KINNUNEN, Aarne. *The Criminal Careers and the Socio-Economic Status of Drug Offenders*. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy, 2002.

Cílem analytické části práce je analyzovat a porovnat vývoj drogové scény v České republice od roku 1989 do současnosti. Pro účely práce s daty byla využita metoda analýzy a komparace. Analýza je zaměřena na mladistvou delikvenci i drogovou kriminalitu dospělé populace, strukturu kriminality, ale též na vývoj problematiky drogové závislosti. Jsou sledovány počty uživatelů i léčených. Data pro účely statistického zhodnocení vývoje a trendů byla využita z výše zmíněných zdrojů, tedy z výročních zpráv Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti, statistických dat Národní protidrogové centrály, Statistických přehledů kriminality, ale také z ročenek Ministerstva spravedlnosti České republiky. Pro účely analýzy byly tedy využity také statistiky o registrované kriminalitě, ze kterých lze vysledovat trendy vývoje, ač, nutno podotknout, mohou být zavádějící, neboť dochází k omezování jejich vypovídací hodnoty. Konkrétně policejní statistiky evidují všechny registrované skutky pro dané období, respektive kalendářní rok, které pak dále procházejí filtrací a část z nich není v daném roce či vůbec objasněna. Naproti tomu justiční statistiky Ministerstva spravedlnosti zahrnují počty trestných činů. I ty však mohou být při posuzování kriminality nevypovídající. Je tedy nutné brát na zřetel například amnestie prezidenta, změny ve statistickém vykazování a metodologii sběru a zpracování dat, změny legislativy.

Konkrétně byly využity tyto metody a techniky:

- analýza literatury a odborných pramenů, tedy výzkumných, výročních a bezpečnostních zpráv;
- analýza statistických dat registrované kriminality, dat o uživatelích drog;
- analýza a komparace dat uskutečněných studií.

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Mezi základní kriminologickou a trestněprávní terminologií, jež je v rámci této práce stěžejní, se řadí pojem **droga**. Obecně existuje mnoho významů tohoto termínu. Jedná se o látku podřízenou kontrole, psychoaktivní látku, nezákonnou látku. Světová zdravotnická organizace (World Health Organization) ji obecně definovala jako látku, která po vpravení do těla, respektive do každého živého organismu, může pozměnit jeho funkce.¹² Presl uvádí dva hlavní znaky drogy, a sice, za prvé má psychotropní účinky, tedy ovlivňuje psychiku, a je návyková.¹³ V jiném pojetí je samozřejmě drogu možné chápat v oboru farmakologie. Ve farmacii značí veškeré látky s účinky na úrovni medicinských. Drogu lze charakterizovat také jako látku, která vyvolává závislost (stav závislosti) a která je užívaná periodicky nebo kontinuálně.¹⁴ Z pohledu kriminologie je droga, ve smyslu soustavného užívání drogy, látkou ovlivňující psychický stav jedince, negativním determinantem ve vztahu jedince a společnosti, narušitelem sociálních vztahů na všech úrovních. Chování nastalé v důsledku požívání návykových látek může, ale nemusí být postižitelné trestním právem.¹⁵ Nemusí vůbec ovlivňovat okolí, kromě nejbližších vazeb uživatele, a být v rozporu se společenskými konvencemi, stejně tak jako může vést k trestnému chování.

V prvním odstavci byl zmíněn termín **návykové látky**, kterým jsou vyjadřovány drogy v českém trestním právu. Trestní zákoník mezi návykové látky řadí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a další ostatní látky schopné

¹² Drugs. *World Health Organization – WHO* [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: www.who.int/health-topics/drugs-psychoactive.

¹³ PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i vaše dítě?*. 2. rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 1995. Medica. ISBN 80-85800-25-x, s. 9.

¹⁴ LINHART, Jiří, Miloslav PETRUSEK, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5, s. 225.

¹⁵ TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a Petr ZEMAN. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-101-1, s. 15.

nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti nebo i sociální chování.¹⁶ Zákon č.167/1998 Sb., o návykových látkách¹⁷, návykové látky popisuje jako omamné a psychotropní látky, tedy látky s psychoaktivními účinky. Výčet látek je uveden v přílohách 1 až 7 nařízení vlády o seznamu návykových látek. V těchto přílohách jsou kategorizovány jednotlivé omamné psychotropní látky do Seznamu I–IV dle Úmluvy o psychotropních látkách.¹⁸

Z hlediska výroby a obsahu drog se dělí do tří kategorií. Chemicky vyráběné syntetické drogy (například fencyklidin), polysyntetické, které jsou vyráběny z látek přírodního původu, ovšem zpracovávány jsou pomocí chemických postupů (kokain, heroin, LSD), a drogy přírodní, vyskytující se v rostlinné podobě (kanabis, houby).¹⁹ Kuchta, Válková et al.²⁰ dělí drogy dle jejich vlivu na látky ovlivňující centrální nervovou soustavu a aktivitu mozkových buněk. Jedná se o opiáty, zejména heroin, kodein či morfin, stimulační drogy, konkrétně metanfetamin a kokain, halucinogeny a nejznámější LSD a trifenidil, inhaláty, tedy těkavé látky, z nichž nejčastěji se užívají toluen a aceton, trankvilizéry a sedativa, tedy narkotika, jako je metadon, a zneužívané látky, konkrétně hypnotika, antidepresiva, analgetika. Poslední skupinu pak dále představuje konopí a jeho produkty.

Pojem **drogová závislost** značí soubor psychických a somatických změn ovlivňující zdraví jedince na úrovni psychické i fyzické. Projevuje se

¹⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In Sběrka zákonů České republiky. 9.2.2009, částka 11/2009.

¹⁷ Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, In Sběrka zákonů České republiky. 15.7.1998, částka 57/199, § 2.

¹⁸ Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, částka 178/2003.

¹⁹ ŠTABLOVÁ, Renata a Břetislav BREJCHA. *Drogy: vybrané kapitoly*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-186-6.

²⁰ KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9813-4.

neovladatelnou touhou po dané látce, která u závislého jedince vyvolává problémy se sebekontrolou. Typické je navyšování množství látky pro navození cíleného stavu.²¹ Závislost se standardně dělí na psychickou a fyzickou. U psychické závislosti se váže potřeba aplikace/požítí drogy k určitému duševnímu prožitku, a pakliže je droga součástí oběhu, metabolismu, dlouhodobě, vytvoří si i tělo na této látce závislost. Závislý jedinec pak orientuje veškeré své myšlení ke droze, čemuž přizpůsobuje také své chování.²²

Drogová epidemiologie se věnuje rozšíření drog v populaci. Sleduje příčiny i důsledky existence a užívání drog v populaci. Výsledky epidemiologického výzkumu slouží jako podklad pro tvorbu strategií a směřování protidrogové politiky státu. Hledají se odpovědi na stěžejní otázky týkající se rozsahu a povahy užívání drog, projevů uživatelů drog, sledují se trendy v užívání a rizikové faktory, charakterizují se důsledky rizikového užívání drog a důsledky na úrovni somatické, behaviorální, psychologické a psychiatrické, ale též ekonomické.²³ **Kriminální fenomenologie**, též kriminografie, představuje zkoumání jevové stránky kriminality, **kriminální etiologie** se zabývá vznikem a vývojem kriminality.

Drogová kriminalita je kriminalita spojená s nelegální drogovou činností. Kriminalita jako taková je v pojetí kriminologické teorie chápána jako sociálně patologický jev. Jedná se o takový souhrn jednání a chování, které lze na základě trestního práva definovat jako trestný čin.²⁴ Drogová kriminalita se dělí na primární (nelegální nakládání s drogami) a sekundární (trestné činy

²¹ FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0, s. 94.

²² NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5, s. 428.

²³ ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0709-4, s. 13.

²⁴ NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5, s.20.

související s drogovou činností, se získáváním financí na nákup drog). Další informace týkající se drogové kriminality jsou popsány v kapitole třetí, která se týká drogové politiky a legislativy. Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogové závislosti (EMCDDA) dělí drogovou kriminalitu v širším pojetí trestné činnosti související s drogami na²⁵:

- psychofarmakologicky podmíněné trestné činy (spáchané pod vlivem omamných a psychotropních látek);
- ekonomicky motivované trestné činy (spáchané za účelem získání prostředků na nákup psychotropních a omamných látek);
- systémové trestné činy (související s násilnou činností a vydíráním v širším kontextu nelegálního trhu s drogami);
- trestné činy proti drogovým zákonům (spočívají v porušování protidrogové legislativy).

Dále lze vymežit drogovou kriminalitu prostou a organizovanou. V prvním případě je typická zejména minimální organizovanost jedinců, kteří jsou uživateli drog, v druhém se hovoří již o profesionální trestné činnosti, která směřuje k co nejvyšší ziskovosti.²⁶ Na závěr lze zmínit rovněž pojem latence, latentní kriminalita. Ta značí kriminalitu nezjištěnou. Orgány ji neidentifikují, neboť neexistuje oznamovatel, nebo pachatel není přistižen. To je typické v kontextu práce u dodavatelů drog.

Kontrola kriminality představuje širokou oblast činností a přístupů v boji proti drogové kriminalitě. V dnešním pojetí je spojována zejména s represí a prevencí. Jedná se například o snižování kriminality či preventivní aktivity.²⁷ Hovoří se o preventivních a represivních přístupech. Prevence je založena na předcházení, represe na restrikci drog a jejich maximální eliminaci ve společnosti. Druhý

²⁵ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction and Europol. *EU Drug Markets Report 2019*. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, p. 45.

²⁶ Harm Reduction. *Národní a monitorovací středisko pro drogy a závislosti* [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: www.drogy-info.cz/publikace/glosar/?g=108.

²⁷ ZAPLETAL, Josef. *Prevence kriminality*. 2., přeprac. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-200-5, s. 122-123.

způsob se však její dlouhodobě jako neúčinný a přistupuje se proto k novým metodám. Prosazuje se tzv. Harm Reduction.²⁸

2.1 Kriminogenní faktory

Pokud se zaměříme na oblast delikventního či protiprávního chování v kontextu užívání či prodeje drog, příčiny lze hledat v rozmanitém spektru negativních rizikových faktorů a vlivů, které na jedince působí. Tyto rizikové faktory lze rovněž nazvat pojmovým spojením kriminogenní faktory. Úzce spolu souvisí, prolínají se. Lze je chápat jako rizikové činitele i jevy na úrovni motivace, nedbalosti a dalších.²⁹

V rámci systému prevence kriminality v České republice představují jeden z objektů prevence. Řadí se mezi ně sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality.³⁰ U mládeže ovlivňují zdravý fyzický i psychický vývoj, stejně jako její socializaci.³¹ Gřivna, Scheinost a Zoubková hovoří o etiologii kriminality mládeže. Ta je ovlivněna genetickou výbavou, sociálním prostředím, popřípadě dalšími dispozicemi.³²

Mezi základní sociální kriminogenní faktory se řadí primárně výchovné působení rodiny. Rodina a její prostředí mají zásadní vliv na proces socializace jedince,

²⁸ MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019. ISBN 978-80-7440-237-1; MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8.

²⁹ BOUŘA, Václav. *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. ISB 978-80-7368-302-2.

³⁰ Prevence kriminality ČR. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=21666932&docType=ART.

³¹ KUČHTA, Josef et al. *Kriminologie, II. část*. Masarykova univerzita, Brno 1993. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-0681-1, s. 25.

³² GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 496.

hodnotovou orientaci. Negativní působení rodinného prostředí, včetně týraní, a působení vrstevnických skupin ovlivňují život jedince v dospělosti. V dospělém věku pak mohou rizikové faktory představovat například ztráta zaměstnání, alkoholismus, drogová závislost. Souvisí s životním stylem i sociálně-ekonomickým stavem.³³ Dále rozlišujeme například faktory kulturní, právní, ekonomické či politické. Zoubková a Moulisová³⁴ rozlišuje faktory dle úrovně (na obecné, zvláštní, konkrétní), rozsahu (subjektivní, objektivní), místa – lokality (venkov, město, velkoměsto), času (den, noc, svátek, víkend), délky trvání.

³³ NETÍK, Karel a Šárka BLATNÍKOVÁ. Predikce vývoje pachatele. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci* [online]. Praha, 2008. s. 11-12 [cit.2022-02-02]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/350.pdf>.

³⁴ ZOUBKOVÁ, Ivana a Marcela MOULISOVÁ. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex, 2004. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-05-5.

3 VÝVOJ PROTIDROGOVÉ POLITIKY V ČR

Protidrogovou politiku lze charakterizovat jako soubor zásad a opatření, stejně tak jako cílů, které jsou prováděny za účelem řešení především nezákonné drogové problematiky.³⁵ Je navrhována a prováděna na úrovni lokální, regionální, národní i mezinárodní. Protidrogovou politiku na úrovni státu koordinuje Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky (RVKPP).

Z pohledu vývoje protidrogové politiky byla zásadní novela Trestního zákona č. 140/1961 Sb. z roku 1999, díky které bylo opět zavedeno trestání držení omamných a psychotropních látek pro vlastní potřebu v množství větším než malém.³⁶ V letech 1997-2000 platila Protidrogová koncepce Ministerstva vnitra a Policie České republiky. Jednalo se o strategický dokument, který obsahoval záměry protidrogové prevence a represe v návaznosti na tehdy aktuální problematiku drogové scény v České republice.³⁷

V roce 2001 byla vydána Národní strategie protidrogové politiky na období 2001-2004, která navazovala na Akční plán Evropské unie boje proti drogám 2000–2004. V témže roce byla zahájena činnost Probační a mediační služby České republiky.

3.1 Legislativní opora

Mezi základní legislativní normy související s problematikou drogové závislosti a drogové kriminality se řadí:

- Zákon č. 378/2007Sb., o léčivech;

³⁵ KALINA, Kamil et al. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Úřad vlády České republiky: o.s. Filia Nova, 2001. ISBN 80-238-8014-4.

³⁶ Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, § 187a.

³⁷ *Česká protidrogová politika a její koordinace* [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/ppov/protidrogova-politika/Informacni_letak_RVKPP.pdf.

- Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách;
- Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek;
- Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek;
- Vyhláška č. 236/2015 Sb., o stanovení podmínek pro předepisování, přípravu, distribuci, výdej a používání individuálně připravovaných léčivých přípravků s obsahem konopí pro léčebné použití;
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník;
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě;
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.³⁸

Trestní zákoník³⁹ definuje trestní činy spojené s drogami, a sice nedovolenou výrobu a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy, přechovávání těchto látek a jedů, nedovolené pěstování rostlin, které obsahují omamné a psychotropní látky, stejně tak výrobu a držení předmětů k nedovolené výrobě omamných a psychotropních látek a jedu, šíření toxikomanie. Do roku 2009 platil mnohokrát novelizovaný Trestní zákon 140/1961 Sb. Primární trestná činnost spjatá s drogami byla od roku 1999 stanovena v § 187 (výroba, distribuce, mezinárodní obchod s omamnými a psychotropními látkami), v § 187a (přechovávání omamných a psychotropních látek), v § 188 (výroba a nakládání s předmětem určeným k výrobě drog), v § 188a (šíření toxikomanie). Kriminalitu spojenou s trestnou činností spáchanou pod vlivem návykové látky stanovoval § 201.⁴⁰

Ve smyslu snižování rizik, adiktologie a začleňování uživatelů drog v kontextu protidrogové politiky se jedná o následující normy:

³⁸ Legislativní normy jsou dostupné na webovém portálu *Zákony pro lidi*: <http://www.zakonyprolidi.cz>.

³⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 9.2.2009, částka 11/2009, § 284-287.

⁴⁰ Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon.

- Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Mezinárodní spolupráce v rámci drogové problematiky probíhá na úrovni Organizace spojených národů (OSN) i Evropské unie. Kontrola v působnosti OSN probíhá skrze Hospodářskou a sociální radu OSN (Economic and Social Council), Úřad pro kontrolu drog a kriminalitu (UN Office on Drugs and Crime – UNODC), Program OSN pro kontrolu drog (UN Drug Control Programme – UNDCP), Komisi OSN pro narkotika (Commission on Narcotic Drugs – CND), Mezinárodní radu pro kontrolu narkotik (International Narcotic Control Board – INCB), Rozvojový program OSN, Program OSN v boji proti HIV/OSN. V rámci Unie funguje Horizontální pracovní skupina pro drogy, pracovní skupiny Rady EU, konkrétně Pracovní skupina pro vymáhání práva, Pracovní skupina pro prekurzory drog při Evropské komisi.

Mezinárodní dokumenty, kterými se řídí Česká republika, které dodržuje v oblasti drogové problematiky, vychází z mezinárodní spolupráce s organizacemi, společenstvími i jednotlivými státy. Mezi stěžejní dokumenty se řadí Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961 ve znění Protokolu z roku 1972, Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971, Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988, Politická deklarace a Akční plán mezinárodní spolupráce směřující k integrované a vyvážené strategii v boji proti světovému drogovému problému. Dále také výstupní dokument Valného shromáždění OSN z roku 2016, tzv. UNGASS, nazvaný „Společný závazek účinně řešit a čelit světovému drogovému problému“, Rámcová úmluva Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku (FCTC).⁴¹

⁴¹ Mezinárodní spolupráce v oblasti protidrogové politiky. *Vláda České republiky* [online]. 27.3.2020 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/koordinace/mezinarodni-spoluprace-v-oblasti-protidrogove-politiky-157319/.

3.2 Strategie protidrogové politiky

Oblast protidrogové politiky v České republice je upravována na základě zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. Primární odpovědnost za protidrogovou politiku nese vláda.

V současnosti je v platnosti Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027. Pokrývá oblasti legálních i nelegálních návykových látek, tedy i alkohol a tabákové výrobky, a oblast nelátkových návykových látek. Zaměřuje se tedy také na hazardní závislosti. Ve smyslu svých strategických cílů usiluje o předcházení rizik a důsledků spojených s užíváním závislostní látek. K Národní strategii 2019-2027 byl vypracován Akční plán realizace Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027, který tyto cíle blíže definuje.

Prevence a její posilování, včetně zvýšení cílené a efektivní informovanosti o škodlivosti návykových látek v populaci, u dospělé i dětské populace je první ze čtyř stanovených prioritních os Národní strategie 2017--2019. Preventivní opatření na primární úrovni jsou v popředí zájmu a prioritní. Dále je to zkvalitnění a případné rozšiřování adiktologických služeb tak, aby síť pomoci byla dostupná všem, kteří ji potřebují. Podpora je směřována na služby snižování rizik, služby léčby a následné péče, služby reintegrace. Nutné je zefektivnění regulace trhů se závislostními látkami a produkty z nich vyrobených. S tím je spojené posilování řízení a koordinace, včetně efektivního financování.⁴² Mimo tyto základní priority se zabývá také nadužíváním psychoaktivních návykových látek a moderních technologií, které, ostatně jako i hazard a hazardní hry, způsobují návykovost.

Za oblast protidrogové politiky odpovídá vláda a jí zřízena Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky (RVKPP). Plní funkci poradního a koordinačního

⁴² Sekretariát rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky. *Akční plán realizace Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019-2027*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019.

orgánu drogové problematiky České republiky, jehož členy jsou zástupci institucí na úrovni státu i krajů, stejně tak jako profesních společností a nevládních organizací. Stanoven je koordinátor pro protidrogovou politiku státu. Pod národního koordinátora pak hierarchicky spadají krajsí koordinátoři. Na lokální úrovni zajišťují protidrogovou politiku koordinátoři a poradní orgány státní i nestátní, působící jakožto místní aktéři. Lokální drogoví koordinátoři působí na úrovni obcí s rozšířenou působností, v Praze pak v rámci jednotlivých správních obvodů.⁴³

Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027 je spjatá s dalšími národními strategiemi a akčními plány, konkrétně s Národní strategií rozvoje sociálních služeb na období 2016–2025, akčními plány rozvoje sociálních služeb, Konceptí vězeňství do roku 2025, Strategií prevence kriminality v České republice na léta 2022 až 2027, Národním programem řešení problematiky HIV/AIDS v České republice, konceptí Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí a jejich akčních plán, Národním akčním plánem pro duševní zdraví 2020–2030, koncepčním dokumentem Eliminace virové hepatitidy typu C mezi uživateli drog v České republice a dalšími. Tyto dokumenty jsou vytvářeny na jednotlivá období a reflektují záměry reagující na aktuální, hrozící a potřebné změny.

⁴³ MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019. ISBN 978-80-7440-237-1; MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8.

4 KONTROLA

Kontrola kriminality (též boj s kriminalitou) představuje širokou oblast přístupů a konkrétních kroků a činností v boji proti drogové kriminalitě na úrovni národní i mezinárodní. V dnešním pojetí je spojována zejména s prevencí a represí. Represe je spjatá se snižováním nabídky, prevence se snižováním poptávky. Jedná se například o snižování kriminality (prostřednictvím represivních prostředků a za pomoci různých nástrojů) či preventivní aktivity vycházející z aktuálnosti problému.⁴⁴ Drogy ve společnosti nelze vymýtit, ale lze je potlačit. Nástroje prevence a represe drogové problematiky stanovuje a vydává stát v rámci protidrogové politiky a legislativy. Plány, jak konkrétně situaci řešit, v jakých časových obdobích, jak naplňovat cíle a jak je evaluovat, jsou obsaženy v Národní strategii prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027, která byla představena v předchozí kapitole. Strategie vychází, a dle toho je cílena, z trendů nejen závislostí na nelegálních drogách. Zaměřuje se zejména na rostoucí míru užívání návykových látek v populaci a rostoucí podíl uživatelů z řad mládeže, nadprůměrný výskyt injekčního užívání drog, dostupnost nelegálních návykových látek, růst užívání psychoaktivních léků a další. Vzhledem k těmto vývojovým faktům se přizpůsobuje oblast prevence a represe.

4.1 Limity a možnosti prevence a represe

Prevence jako taková je soubor opatření na úrovni předcházení i přímé eliminace důsledků určitého chování jedince, jedinců. V kontextu drogové kriminality hovoříme o dvou typech prevence – prevenci drogové kriminality (delikventního chování, trestné činnosti) a adiktologické prevenci, které je věnována pozornost níže. Prevence jako taková je založena na spolupráci

⁴⁴ ZAPLETAL, Josef. *Prevence kriminality*. 2., přeprac. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-200-5, s. 122-123.

orgánů, také policejních složek, soudů, orgánů sociální správy, neziskových organizací.

Prevence kriminality spadá pod Ministerstvo vnitra České republiky, na té nejvyšší úrovni, pro jednotlivé oblasti je v koordinaci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvem práce a sociálních věcí, Ministerstvem spravedlnosti, Ministerstvem zdravotnictví. Zapojuje se rovněž Probační a mediační služba České republiky. U dětí a mládeže se hovoří o prevenci rizikového chování, popřípadě prevenci delikventního chování, též školské prevenci, která je spjata zejména se školním prostředím. Je organizována na úrovni národní, krajské i lokální. Zřizovány jsou funkce krajského školského koordinátora prevence, metodika prevence v pedagogicko-psychologické poradně, školního metodika prevence, kteří svou práci vykonávají na školských pracovištích, pracovištích výchovného a ochranného opatření, pedagogicko-psychologických poradnách.⁴⁵ Národní strategie primární prevence rizikového chování pro období 2017-2027 se věnuje, jak plyne z názvu, prevencí před nežádoucími projevy chování mládeže. Stanovuje podmínky, programy a strategické cíle, spolupráci.

Prevence má tři fáze:

- primární;
- sekundární;
- terciární.

Primární prevence představuje předcházení vzniku nežádoucích projevů v chování a jednání člověka. Má zpravidla formu výchovných, vzdělávacích a aktivizačních činností, zaměřených na samotné předcházení. Například, konkrétně u mládeže je to pravidelná informovanost o možných důsledcích požívání návykových látek na kvalitu života a zdraví. K tomuto účelu slouží preventivní programy. Využívají se rovněž u dospělé populace, například

⁴⁵ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027*. MŠMT ČR, 2019, s. 7.

u vězňů, jejichž opětovné socializaci se věnuje mimo jiné andragogika a zodpovídá Probační a mediační služba.

Naproti tomu sekundární prevence je založena na intervenční činnosti vůči konkrétním ohroženým skupinám. V kontextu se jedná například o léčbu a poradenství. Terciární reaguje na rizikovou činnost konkrétních osob, na které je intervence směřována. Jedná se o osoby, u nichž se projevuje rizikové a protispolečenské chování do té míry, že zásahy vyžadují resocializaci.⁴⁶ Hlavní účel prevence proto představuje a naplňuje prevence primární, která by vždy měla být upřednostňována.

V České republice v současné době fungují například tyto preventivní programy:

- Prevence kriminality;
- Protidrogová politika Ministerstva zdravotnictví ČR;
- Rozvojové projekty zdravotní péče.⁴⁷

Pakliže není účinná prevence, přechází se k **represi**, k represivním přístupům, což v podstatě znamená zavedení takových opatření, díky nimž se drogy podaří eliminovat. Tyto přístupy mají podobu částečné restrikce či absolutní restrikce. Zákonná represe spočívá ve snahách omezit trestnou činnost, zejména produkci drog a obchod s nimi. Administrativní represe představuje opatření vycházející ze snah omezování úniků návykových látek na černý trh.

Zároveň hovoříme o prevenci a represi ve smyslu omezování drog ve společnosti a práci s rizikovými uživateli (tedy nikoli z hlediska kriminálního, trestního). V souvislosti s návykovými látkami se hovoří o **adiktologické**

⁴⁶ BALTAG, Tereza et al. *Porovnání systémů péče o delikventní děti a mládež v České republice, Německu, Velké Británii, Francii a Chorvatsku*. Praha: NUV, 2017. ISBN 978-80-7481-203-3, s. 8.

⁴⁷ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027*. MŠMT ČR, 2019, s. 32-35.

prevenci. Adiktologická prevence patří do intervenční politiky v oblasti závislostí. Adiktologické služby tak představují multioborové programy.

Represivní programy na úrovni adiktologické (též se hovoří o terciární prevenci) představuje doléčování a rehabilitace, podpora abstinence u abstinujících a prevence zdravotních rizik uživatelů. Obecně se však mnohé z programů považují za neefektivní, u nás zejména v posledních letech, a z tohoto důvodu se přechází k tzv. Harm Reduction programům, které jsou součástí adiktologických služeb. Jedná se o péči v nízkoprahových kontaktních centrech a terénní péči.⁴⁸ Harm Reduction služby jsou zřizovány za účelem snižování zdravotních rizik a jsou cíleny na problémové skupiny uživatelů, a zejména pak směřují své služby závislým osobám, které si aplikují drogu injekčně (konkrétně se například vyměňují uživatelům jehly, čímž dochází ke snižování zdravotního rizika těchto injekčních uživatelů).⁴⁹

Adiktologická síť v České republice má na 300 programů, které jsou specificky zaměřeny v rámci oborů, zejména v oblasti výchovné a pedagogické, sociální a zdravotní. Adiktologická péče zahrnuje nejen již zmíněné terénní programy a služby nízkoprahových zařízení, ale též klasické ambulantní služby (například psychiatrické), léčebné, zaměřené na detoxifikaci, rezidenční léčbu. Také terapeutické a doléčovací programy.⁵⁰ Adiktologická ambulantní zařízení ve smyslu adiktologických služeb fungují z většiny jako lékařská zdravotnická zařízení, v menší míře fungují nelékařská zdravotnická zařízení. Mezi novější

⁴⁸ MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8, s. 13-14.

⁴⁹ Sekretariát rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky. *Akční plán realizace Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019-2027*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019, s. 21.

⁵⁰ MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8, s. 13-14.

formy se řadí online poradenství a zřízena byla rovněž Národní linka pro odvykání nelegálním drogám.⁵¹

Adiktologické služby poskytují zařízení sociálních služeb, zdravotnických služeb, církevní organizace a školské organizace. Cílovými skupinami jsou uživatelé nelegálních návykových látek, osoby závislé na alkoholu, psychoaktivních lécích, ale též osoby, které jsou závislé na hazardních hrách.

V současné době se rovněž na úrovni sociální práce prosazují v léčbě závislosti terapeutické přístupy založené na pozitivním působení přírody, například zooterapie, zahradní terapie a zejména tzv. sociální zemědělství, sociální farmy. Zahradní terapií a sociálnímu zemědělství v kontextu tématu se věnuje u nás například Květná zahrada, z. ú., která cílí na mládež ohroženou rizikovým chováním.⁵² Tyto farmy pak fungují na principu sociálních komunit nebo jako farmy, na nichž jsou zaměstnávány znevýhodněné osoby, osoby, které je potřeba opětovně socializovat, zařadit do pracovního procesu, do společnosti. Hojně se zaměřují drogově závislé osoby.

⁵¹ Sekretariát rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky. *Akční plán realizace Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019-2027*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019, s. 21-22.

⁵² *Květná zahrada, z. ú.* [online]. © 2020, Květná zahrada, z. ú. [cit. 2022-01-28]. Dostupné z: <https://www.kvetnazahrada.cz/>.

5 CHARAKTERISTIKA DROGOVÉ SCÉNY V ČR

V našem prostředí byla situace v oblasti užívání a prodeje, výroby i distribuce drog před rokem 1989 odlišná. Jakožto země východního bloku, která měla uzavřené hranice, nepatřilo Československo mezi státy, ve kterých by probíhala organizovaná drogová kriminalita, a lidé neměli přístup k drogám, jako je tomu dnes. Naše funkce, jakožto země, byla ryze tranzitní. Tedy vedla tudy cesta, která začínala i končila jinde. Začínala zejména v asijských zemích a končila v zemích západní Evropy. Státní bezpečnost měla jiné úkoly než řešit problematiku drog, ani nedisponovala patřičnými kompetencemi. To ovšem neznamená, že u nás ke zneužívání drog nedocházelo. V roce 1973 Veřejná bezpečnost evidovala 119 případů a v roce 1986 již 7 039 osob, tzv. nealkoholových toxikomanů.⁵³

Po roce 1989 nastalo mnoho změn napříč širokým spektrem oblastí, odvětví. Přistoupilo se k decentralizaci, otevřely se hranice, nastalo období občanské svobody a liberalizace. Kromě pozitivní celkové změny pro naši společnost toto období sebou neslo i negativní stránky spojené s otevřením cesty do globálního světa. V kontextu této práce se jedná o negativní vliv spjatý s distribucí a zneužíváním drog. Drogy se ve společnosti rychle šířily, zejména například pervitin či marihuana. Doposud byly spojovány s prostředím undergroundu, s hlavním městem a dalšími velkými městy. Rostl nelegální trh, zjednodušovala se dostupnost návykových látek.⁵⁴ Vzhledem k tomu rostl počet prvouživatelů.

5.1 Drogová epidemiologie

Drogovou epidemiologii lze chápat jako určitý nástroj, přístup pro porozumění drogové problematice a rozšíření drog ve společnosti. Sleduje příčiny i důsledky

⁵³ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP, 1997. ISBN 80-85917-36-x, s. 95, s. 107.

⁵⁴ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP, 1997. ISBN 80-85917-36-x, s. 298-299.

existence a užívání drog v populaci. Dle Zábranského se zabývá také „*vztahy mezi rozšířením užívání a zneužívání drog a zdravotními následky a efektivitou léčebných, zákonných a dalších intervencí, podnikaných s cílem snížit rozsah*“.⁵⁵

V souvislosti s epidemiologií se hovoří o epidemiologickém výzkumu, který je zásadní pro rozklíčování současných problémů spojených s užíváním drog v populaci a možnou reakcí ze strany pověřených orgánů. Na základě získaných dat lze efektivně směřovat protidrogovou politiku, včetně úpravy legislativy, prevenci a cílenou intervenci.

Každoročně vychází zpráva drogové problematiky v České republice (Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice), kterou vydává Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, které současně provádí průzkum mezi mladistvými i dospělou populací. Prvně byla vydána a zveřejněna v roce 2002 za rok 2001. Kromě nelegálních a pouličních drog se sledují návykové látky jako komplexní soubor látek vymezených legislativou. Sleduje se tedy i užívání tabákových výrobků a alkoholu. Zpráva zároveň interpretuje data o léčbě drogově závislých a osob využívajících adiktologických služeb ve spolupráci s Národním registrem léčby uživatelů drog, který tato data rizikových uživatelů prezentuje.⁵⁶

Od roku 2021, respektive 2020 dochází ke změnám ve zpracování dat a souhrnných zpráv. Za rok 2019 byla vydána již zmíněná zpráva ve věcech drog, která zahrnovala veškeré návykové látky, a také Výroční zpráva o hazardním hraní v ČR. Nově jsou zprávy tematicky řazeny do následujících oblastí⁵⁷:

- tabák;

⁵⁵ ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0709-4.

⁵⁶ Výroční zprávy o stavu ve věcech drog v České republice jsou dostupné na stránkách Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti.

⁵⁷ *Národní monitorovací centrum* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: www.drogy-info.cz/publikace/vyrocní-zpravy/.

- alkohol;
- problematické užívání psychoaktivních léků;
- hazardní hraní, nelegální drogy;
- digitální závislosti.

5.2 Analýza drogové scény po roce 1989 a specifické kriminogenní faktory

Pro účely této části práce byla provedena analýza dat a sekundárních pramenů mapujících zkoumaná období. Sledován je vývoj od roku 1989 do současnosti. Ke konci roku 1989 proběhla tzv. sametová revoluce, po které následovaly zásadní decentralizační změny, ovšem důležitým je též rok 2004, ve kterém vstoupila Česká republika do Evropské unie a přijala zásady společné politiky unijních států, tedy i principy drogové politiky.

Cílem této části práce je analyzovat a porovnat vývoj drogové scény v České republice po roce 1989. Analýza je zaměřena na mladistvou delikvenci i drogovou kriminalitu dospělé populace, strukturu kriminality, ale též na vývoj drogové problematiky (vývoj intenzity kriminality je sledován na základě sekundárních zdrojů). Jsou sledovány počty uživatelů i léčených.

Pro účely nejen statistického vyhodnocení byly použity statistiky Policie ČR a výroční zprávy Ministerstva vnitra ČR, zprávy Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti. Konkrétně se jedná o:

- Výroční zprávy o stavu ve věcech drog v České republice;
- Statistické přehledy kriminality;
- Zprávy o bezpečnostní situaci na území České republiky;
- Data Národní protidrogové centrály SKPV PČR.

Kromě zdrojů Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti jsou využity statistiky o registrované kriminalitě, ze kterých lze vysledovat trendy vývoje, ač mohou být zavádějící, neboť dochází k omezování jejich vypovídací

hodnoty. Konkrétně policejní statistiky evidují všechny registrované skutky pro dané období, respektive kalendářní rok, které pak dále procházejí filtrací a část z nich není v daném roce či vůbec objasněna. Naproti tomu justiční statistiky Ministerstva spravedlnosti zahrnují počty trestných činů. I ty však mohou být při posuzování kriminality nevypovídající. Obecně je tedy brát na zřetel amnestie prezidenta, změny ve statistickém vykazování a metodologii sběru a zpracování dat, změny legislativy.

Celkové výsledky drogové kriminality ovlivňuje latentní kriminalita a míra hlášení kriminálních činů či změna sběru statistických údajů. K zásadní změně došlo například na přelomu tisícletí.

Ne všechny výroční zprávy a statistická data jsou již zpracována pro rok 2020 a 2021. Například Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice je zpracována do roku 2019. Pro rok 2020 prozatím zveřejněná není, přičemž pro rok 2021, kdy již platí nový systém zpracovávání dat, jak již bylo zmíněno, jsou dostupné pouze zprávy o hazardním hraní (Zpráva o hazardním hraní v České republice za rok 2021) a o psychoaktivních lécích (Zpráva o problematice užívání psychoaktivních léků v České republice pro rok 2021). Pro tato léta tak byla použita data Národní protidrogové centrály, která rovněž vydává od roku 1995, kdy byla zřízena, výroční zprávy (do roku 1994 existoval Odbor drog Ústředny kriminální policie, která byla reorganizována, a vznikla tak Národní protidrogová centrála).

Následující text je rozdělen do několika oblastí. Patříčné tabulky a grafy, shrnující a mapující vývoj drogové problematiky, na které je v textu odkazováno, jsou součástí Příloh této práce.

5.2.1 Vývoj drogové problematiky od roku 1989 do současnosti

V této subkapitole je sledován vývoj drogové problematiky na úrovni uživatelů a léčby. Jsou analyzována statistická data osob, které využily léčebný

adiktologický program, ať již pobytový či ambulantní, data o zkušenostech s drogou a uživatelích.

Užívání návykových látek v populaci

Po roce 1989 rostla poptávka po nelegálních drogách ve společnosti, jako je marihuana, heroin či pervitin. Rozšiřoval se tak počet uživatelů a prvokonzumentů, stejně tak jako narůstal počet problémových uživatelů a žadatelů o léčbu.

Od roku 1989 do roku 1995 rostl počet prvokonzumentů i počet rizikových uživatelů. Naplnil se tak předpoklad, „že *liberalizací společnosti, odbouráním totalitního režimu, dochází k tendenci vyrovnání se zemím vyspělé Evropy.*“⁵⁸

Ve sledovaném období rostl podíl osob, které měly zkušenost s nelegální drogou. U **mládeže** dlouhodobě převládá zejména zkušenost s alkoholem a tabákovými výrobky, ovšem roste podíl těch, kteří mají zkušenost s nelegálními drogami. Dle výzkumných šetření⁵⁹, která byla prováděna v drogové problematice v letech 1995 až 1999 rostl i podíl šestnáctiletých, kteří měli zkušenost s nelegální drogou. Dominovala přitom marihuana a hašiš. K roku 2000 pak 16 % respondentů potvrdilo zkušenost s nelegální drogou (drogu vyzkoušeli alespoň jednou v životě). V kategorii 15-64 let rovněž převažovala marihuana nebo hašiš. Extáze se objevovala ve 4 %, heroin, pervitin, kokain a LSD nedosahovaly 1 %. V roce 1995 uvedlo zkušenost s marihuanou či hašišem 22 %, v roce 1999 již 35 % osob. Extáze se objevila u 0,2 % v roce 1995 a 3,4 % v roce 1999. Zkušenost s opiáty vzrostla z 1,7 % na 4,3 %,

⁵⁸ Národní protidrogová centrála. *Výroční zpráva 1995*. Praha, s. 18.

⁵⁹ Jedná se například o Evropskou školní studii o alkoholu a jiných drogách - ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) či projekt PAD.

halucinogeny z 2,4 % na 5,4 %.⁶⁰ Zvýšil se rovněž výskyt opakovaného užívání drog, respektive konkrétně osob, které nelegální drogu užívali minimálně šestkrát.

V roce 2019 uvedlo 29,3 % mladistvých ve věku 16 let zkušenost s nelegální drogou. V případě návykových látek jako takových (včetně alkoholu a tabákových výrobků) představuje největší podíl nelegálních látek konopí a konopné látky, přes 22 %, a dále pak extáze, LSD, halucinogenní houby, pervitin, kokain, těkavé látky, heroin a další opiáty. Poslední zmíněná skupina drog nedosahuje dle výsledků 1 %. Tabulka 3 uvádí podíl jednotlivých druhů nelegálních drog vůči návykovým látkám. Mapuje zkušenost mladistvých s jednotlivými druhy drog v roce 2019.⁶¹

Zkušenost mladistvých s konopnými látkami také v posledních letech stoupá. V roce 2014 představovala 22,8 %, tedy tento počet mladistvých uvedlo zkušenost s danou návykovou látkou. Užívání konopí převažuje rovněž u **dospělé populace**, zejména u mladých dospělých a osob do třiceti let. Pohybuje se v rozsahu 26-39 %. Zároveň roste podíl užívání pervitinu a celkový počet rizikových uživatelů.⁶² Míra prevalence se v posledních letech u problémového užívání pervitinu a opioidů drží na hodnotě 0,65 %-0,66 %.⁶³

⁶⁰ ZÁBRANSKÝ, TOMÁŠ et al. *Výroční zpráva o stavu ve věcech v České republice v r. 2001*. Praha & Lisabon: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti & EMCDDA, 2002, s. 21.

⁶¹ CHOMYNOVÁ, Pavla, Ladislav CSÉMY a Viktor MRAVČÍK. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) 2019*. Zaostřeno na drogy, 2020, 6, s. 1-20.

⁶² MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019. ISBN 978-80-7440-237-1; MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8.

⁶³ Prevalence je pojem spjatý s epidemiologií – udává se v procentech, a je tedy podílem určité skupiny osob (v tomto případě rizikových uživatelů drog) vůči celé populaci (počtu obyvatel v České republice).

Zdravotní souvislosti

Od roku 1995 do roku 1999 se počet žadatelů o léčbu zdvojnásobil. Oblast léčby drogové závislosti vykazuje patrná specifika pro 90. léta 20. století. Rostl počet uživatelů heroinu (injekční formou), kteří žádali léčbu z pozice prvožadatele. Mírný pokles v novém tisíciletí způsoboval fakt přecházení na novou formu užívání, a sice kouření z aluminiové folie. V roce 1999 o prvoléčbu z celkového počtu žadatelů žádalo 53 % uživatelů pervitinu (2 064 osob), 22,3 % uživatelů heroinu (869 osob), 16,7 % uživatelů kanabinoidů (648 osob) a 4,3 % závislých na těkavých látkách (166 osob). V roce 2000, ač se stálou převahou, poklesl počet žadatelů užívajících pervitin na 46,2 %, u uživatelů heroinu vzrostl na 25,2 %, u uživatelů kanabinoidů na 22 % (v roce 2001 pak počet žadatelů užívajících pervitin vzrostl o 1,6 %, počet žadatelů závislých na heroinu o 3,5 % oproti roku 2000).⁶⁴ Pro léta 1996 až 2000 platí, že uživatelé heroinu z 67,5 %-89 % užívají látku injekčně, v případě pervitinu představoval tento podíl v roce 1996 i v roce 2000 77,9 %.⁶⁵

Počty léčených v léčebnách v 90. letech 20. století a na počátku 21. století úměrně rostly vzhledem k trendům drogové problematiky. Průměrný věk léčených se pohyboval mezi 21-23 let, přičemž poměrně vysoký podíl představovali uživatelé do 19 let. V roce 1995 se léčilo 2 905 osob, v roce 1999 již 3 891 osob a v roce 2001 4 233 osob. Tabulka 1 shrnuje počty léčených v daných letech.⁶⁶

⁶⁴ ZÁBRANSKÝ, TOMÁŠ et al. *Výroční zpráva o stavu ve věcech v České republice v r. 2001*. Praha & Lisabon: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti & EMCDDA, 2002, s. 50.

⁶⁵ ZÁBRANSKÝ, TOMÁŠ et al. *Výroční zpráva o stavu ve věcech v České republice v r. 2001*. Praha & Lisabon: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti & EMCDDA, 2002, s. 50-51.

⁶⁶ POLANECKÝ, V., ŠEJDA, J., STUDNIČKOVÁ, B., KLAKA, J., ŠEBLOVÁ, J., HANČLOVÁ, H. *Epidemiologie drog a uživatelů drog - Česká republika 2001, 2000, 1999, 1998, 1997, 1996, 1995*. Praha: Hygienická stanice hl. m. Prahy, 2002.

Dlouhodobé výsledky ukazují, že v oblasti léčby a potřeby adiktologických služeb u rizikových uživatelů drog převládá péče o osoby, které volí injekční způsob užívání drog. V roce 2017 představoval podíl injekčního užívání drog dospělé populace z celkového počtu dlouhodobých uživatelů, kteří nastoupili léčbu, 80 %, v roce 2019 již 90 %.

Také v posledních letech stoupá počet klientů, kteří nastoupili léčbu v rámci adiktologických programů. Data shromažďuje Národní registr léčby uživatelů drog (NRLUD). Během let 2017 a 2019 se téměř zdvojnásobil počet osob, které nastoupily léčbu v rámci adiktologického programu různého zaměření. Podíl substituční léčby se udržuje od roku 2015 na podobné úrovni. V roce 2017 nastoupilo léčbu celkem 8 647 osob (z toho 2 249 podstoupilo substituční léčbu), v roce 2018 představoval celkový počet léčených 14 167 osob (2 312 v rámci substituční léčby), v roce 2019 již 15 325 osob (2 344 klientů v rámci substituční léčby).⁶⁷ Nárůst v roce 2018 v rámci celkového počtu představoval 39 % oproti roku 2017, v roce 2019 o 8,2 %. Nárůst substituční léčby oproti roku 2017 činil v roce 2018 3 %, v dalším roce pak pouhých 1,4 %. Substituční léčba je léčbou ambulantní, která je založena na podávání substituční látky. Jedná se tedy o léčbu udržovací.⁶⁸ Tabulka 4 v Přílohách práce shrnuje konkrétní data o léčbě v tomto období, včetně procentuálního podílu.

5.2.2 Vývoj drogové kriminality od roku 1989 do současnosti

Dále je sledována drogová kriminalita, primární a sekundární kriminalita, spojená s nelegálními drogami, klasifikována dle původního trestního zákona a následujícího trestního zákoníku, účinného od roku 2010.

⁶⁷ MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019. ISBN 978-80-7440-237-1; MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8.

⁶⁸ Popis sítě substituční léčby. *Adiktologie* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: www.adiktologie.cz/popis-site-substitutucni-lecby.

S rozšířením nelegálních drog logicky rostla i **primární drogová kriminalita**. Pro léta 1993 až 2000 je patrná kolísavost v počtu drogových trestných činů (DTČ) a odsouzených. Největší počet trestných činů byl zaznamenán v roce 1999 (7 720 trestných činů oproti 253 trestných činů v roce 1993).⁶⁹ V roce 1999 došlo zároveň k novelizaci trestního zákona. Novelou byla zavedena trestnost držení drog pro vlastní potřebu v množství větší než malém. Počet odsouzených s rostoucím počtem trestných činů rovněž narůstal. V tomto období tedy rostl také postupně index odsouzených.⁷⁰ V roce 1995 to bylo 162 odsouzených, v roce 1996 počet narostl na 334, v roce 1997 na 419 odsouzených. Rok 1998 představoval skokový nárůst na 802 odsouzených. V roce 1999 jich bylo evidováno 899 a v roce 2000 již 1001 odsouzených.⁷¹ V roce 1996 tak nárůst dosahoval 52 % oproti předchozímu roku, v roce 1997 o 25 %, v roce 1998 o 48 %, v roce 1999 o 12 %, v roce 2000 o 11 %. Grafické znázornění růstu počtu odsouzených v daném období mapuje Obrázek 1. Tabulka 2 shrnuje vývoj počtu trestných činů a intenzitu kriminality od roku 1993, respektive od roku 1995 do roku 2000. Počet odsouzených narůstal obdobně jako počet trestných drogových činů po celá 90. léta 20. století.

Po roce 2000 pak byly patrné snižující se tendence, jak ukazují data uvedená v následující subkapitole, věnující se vývoji v prvním a druhém desetiletí 21. století. *„Snížení počtu stíhaných trestných činů je dáno pouze změnou ve vykazování zjištěných trestných činů oproti minulým letům: jeden trestný čin tedy nadále neznamena jeden útok proti zájmu chráněnému trestním zákonem, ale*

⁶⁹ Statistická ročenka 1995-2000. Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: [www.http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399](http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399); TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a Petr ZEMAN. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-101-1, s. 16.

⁷⁰ Index kriminality si vypočítává za účelem zjištění intenzity kriminality. Přepočítává se na určitý počet obyvatel, zpravidla 100 000 obyvatel. Více též: GŘIVNA Tomáš et al. *Kriminologie*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 486-489.

⁷¹ ZÁBRANSKÝ, TOMÁŠ et al. *Výroční zpráva o stavu ve věcech v České republice v r. 2001*. Praha & Lisabon: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti & EMCDDA, 2002, s. 51.

*může jít o více útoků, páchaných tímtež pachatelem v určitém časovém období.*⁷²

Kriminologické statistiky pracují s primárními a sekundárními drogovými trestnými činy, jak je definuje Trestní zákoník (do roku 2009 Trestní zákon). **Primární drogové trestné** činy jsou přímo souvislé s drogami. V průměru 80 % drogových trestných činů představuje nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami. Data posledních dvou desetiletí ukazují na stoupající podíl trestných činů spojených s pervitinem a konopnými látkami. Od roku 2002 dominuje stíhání osob, které se dopustily trestného drogového činu v souvislosti s pervitinem a konopím. Do roku 2010 ukazovala data na stoupající tendenci trestná činnost spojená s pervitinem (nejnižší byla evidována v roce 2002 – 781 stíhaných, nejvyšší pak v roce 2009 – 1591 stíhaných). U konopí se co do počtu stíhaných pohybujeme v rozmezí 569 stíhaných v roce 2007 až 892 stíhaných v roce 2003. Logicky tak rostl počet problémových uživatelů pervitinu a klientů nízkoprahových zařízení. Podíl stíhaných za přechovávání drog pro vlastní potřebu také rostl. Do roku 2018 byl patrný mírný nárůst k 14,5 %, v roce 2019 čísla ukazovala na 19,8% podíl. Mezi nejčastěji zachycené nelegální drogy patří konopné látky v rámci odhalení pěstíren a sušení. Dále pak pervitin a poté kokain a heroin.⁷³

Do roku 2006 nedosahoval počet odhalených pěstíren marihuany počtu dvaceti, ovšem již v roce 2008 jich bylo osmdesát a v roce 2010 sto čtyřicet. Počty dále stoupaly i v následujícím desetiletí.⁷⁴ V roce 2017 bylo odhaleno 294 pěstíren marihuany, v roce 2018 počet poklesl na 204, v roce 2019 byl zaznamenán opět nárůst na 251 a v pandemickém roce 2020 156 pěstíren. Od ledna do října 2021

⁷² ZÁBRANSKÝ, TOMÁŠ et al. *Výroční zpráva o stavu ve věcech v České republice v r. 2001*. Praha & Lisabon: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti & EMCDDA, 2002, s. 51.

⁷³ MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8.

⁷⁴ Národní protidrogová centrála. *Výroční zpráva 2010*. Praha: Národní protidrogová centrála, 2011.

pak bylo odhaleno 97 pěstíren. Co se týče varen (tj. laboratoří pro výrobu metanfetaminu a opiátů), pohybují se čísla odhalených rovněž dlouhodobě na vysokých hodnotách (ač v posledních letech je patrný mírný pokles), čemuž odpovídá i množství trestných činů, stíhaných a obviněných z kriminality spojené s pervitinem. V roce 2017 bylo odhaleno 250 varen, v roce 2018 poklesl počet na 240, v roce 2019 na 229 odhalených varen. V pandemickém roce 2020 se snížil počet odhalených varen na 158 a od ledna do října roku 2021 bylo odhaleno 139 varen.⁷⁵

Od roku 2002 jsou shromažďována data dle nové metodiky. Kriminologické statistiky rozdělují trestné činy do jednotlivých kategorií a dle věku pachatelů. Nejmenší podíl vůči všem zjištěným trestným činům představovaly drogové trestné činy v letech 2004-2009, kdy podíl nedosahoval 1 %. Naopak nejvyšší čísla představují roky 2017 a 2018, a sice 2,8% podíl.⁷⁶ Jak již bylo popsáno v předchozí subkapitole, počet drogových trestných činů rostl do roku 1999 a následně se začal projevovat pokles, s výjimkou několika let.⁷⁷ Vývoj počtu primárních trestných drogových činů shrnuje Tabulka 5, která mapuje období od roku 2001 až do roku 2020. Jak je patrné, počty trestných činů spojených s drogovou problematikou opět rostou od roku 2008. Tabulka shrnuje v absolutních číslech primární drogové trestní činy, přičemž zahrnuje také rok 2000.

Trestní zákoník klasifikuje primární drogovou kriminalitu v § 283-287, dřívější trestní zákon v § 187 a § 187a. Do roku 2010 se jednalo o trestné činy

⁷⁵ Mapa odhalených varen a pěstíren. *Národní protidrogová centrála SKPV PČR* [online]. 2017-2021 [cit.2022-02-22]. Dostupné z: www.policie.cz/clanek/mapa-odhalenych-varen-a-pestiren.aspx.

⁷⁶ Statistické přehledy kriminality v r. 2018. Praha: Policejní prezidium ČR, 2019; MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019. ISBN 978-80-7440-237-1; MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8.

⁷⁷ Ve smyslu srovnávání před a po roce 2002 hovoříme spíše o srovnávání trendů, neboť od roku 2002 došlo ke změně metodologie sběru dat, jejich evidence.

nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů pro jiného, nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů pro sebe, nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů pro výrobu, Šíření toxikomanie. Od roku 2010 jsou evidovány také Nedovolené pěstování rostlin obsahující omamnou látku.

Nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů pro jiného dle § 283 patří dlouhodobě mezi nejfrekventovanější trestné činy spojené s drogovou kriminalitou. Od roku 2000, kdy bylo registrováno 3292 skutků, četnost klesala až do roku 2015, za který bylo registrováno 4 515 skutků. V roce 2019 jich bylo 3559. V roce 2020, který byl velmi specifický vzhledem k pandemické situaci, bylo registrováno celkem 3012 skutků.

Trestná činnost klasifikována jako nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů pro sebe (§ 284) v roce 2000 představovala 212 trestných činů, v roce 2010 343 skutků, v roce 2015 696 skutků, v roce 2019 celkem 954 skutků. V roce 2020 pak bylo registrováno celkem 952 skutků. Ve vybraném období je patrná rostoucí tendence této trestné činnosti.

Nedovolené pěstování rostlin obsahující omamnou látku dle § 285 trestního zákoníku se drží na konstantních hodnotách. Podobně je tomu u nedovolené výroby a držení psychotropních látek a jedů pro výrobu (§ 286). Šíření toxikomanie dle § 287 na rozdíl od ostatních skutků drogové kriminality vykazuje dlouhodobě klesající tendenci.⁷⁸ Kompletní data shrnují Tabulky 6 a 7.

Počet odsouzených **pachatelů** za primární drogové trestné činy v posledním desetiletí stoupal. Nejnižší počty odsouzených byly evidovány na počátku jednadvacátého století. V roce 2000 představoval celkový počet odsouzených 972 pachatelů, o rok později 1 094 pachatelů. Přes značnou kolísavost byl rok 2006 tím s nejvyšším počtem v prvním desetiletí (celkem bylo odsouzeno 1 445 osob). V následujících dvou letech byl zaznamenán mírný pokles (1382 a 1 360 odsouzených osob). Od roku 2009 do roku 2019 se více než zdvojnásobil.

⁷⁸ Statistické přehledy kriminality v r. 2000, 2005, 2010, 2015, 2019, 2020. *Policie ČR* [online]. Praha: Policejní prezídium ČR [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx.

V roce 2009 celkový počet odsouzených představoval číslo 1 209, v roce 2010 2 529 pachatelů, v roce 2014 2 105, kdežto v roce 2019 již 2 631 pachatelů.⁷⁹ V roce 2020 se celkem 3 317 pachatelů podílelo na 3 255 trestných činech. Z toho 3 196 dospělých, 86 mladistvých a 35 nezletilých.⁸⁰ Vývoj počtu odsouzených v letech 2009 až 2019 je graficky znázorněn v Obrázku 2.

V prvním desetiletí nového tisíciletí statistiky dlouhodobě ukazovaly na 86% převahu mužského pohlaví v páchání trestných činů spojených s primární drogovou kriminalitou. Dominovala rovněž trestná činnost páchaná českými státními příslušníky (87 %). Ve zbylých 13 % měla převahu vietnamská národnost. V roce 2010 se podíleli vietnamští státní příslušníci na 254 trestných činech.⁸¹ Z dalších národností se na primární trestné drogové činnosti na území České republiky podíleli státní příslušníci Slovenska, Ukrajiny, Nigerie, Polska, Albánie či státní příslušníci bývalé Jugoslávie.

Sekundární drogové trestné činy, tedy trestné činy spáchané pod vlivem drog vykazují dlouhodobě rostoucí tendenci (do roku 2010 vrostl rovněž počet dopravních nehod způsobených pod vlivem návykových látek více než pětinasobně v porovnání s rokem 2002). V letech 2018 a 2019 přesahovaly číslo 14 tisíc trestných činů, konkrétně v 2018 to bylo 14,1 tisíc trestných činů a v roce 2019 14,5 tisíc trestných činů. Z toho činy spáchané pod vlivem nealkoholových drog představovaly 18 % a 21 %. Mezi nejčastější trestné činy v této oblasti patří kategorie násilných trestných činů, majetkové trestné činnosti,⁸² a řízení pod

⁷⁹ Statistické přehledy kriminality v roce 2019. Praha: Policejní prezidium ČR, 2020; MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8; TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a Petr ZEMAN. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-101-1, s. 17.

⁸⁰ Národní protidrogová centrála. *Výroční zpráva 2010*. Praha: Národní protidrogová centrála, 2011.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8; Národní protidrogová centrála. *Výroční zpráva 2010*. Praha: Národní protidrogová centrála, 2011.

vlivem návykové látky, které jsou v nejtěžších případech klasifikovány jako trestný čin Ohrožení pod vlivem návykové látky.⁸³

Problematice **kriminální kariéry pachatelů** se věnovali ve svém výzkumu Trávníčková a Zeman.⁸⁴ Shromažďovali data – trestné činy primární drogové kriminality souzené v letech 2002 a 2003 (tedy v období platnosti již zmíněné novely Trestního zákona v roce 1999). Sledovali zahájení trestné činnosti i míru recidivy v kontextu širších souvislostí i základních ukazatelů. Na základě výsledků jejich studie lze konstatovat, že:

- 28 % pachatelů bylo poprvé souzeno v období mezi patnáctým a sedmnáctým rokem života;
- 44 % pachatelů se řadí do kategorie vícenásobných recidivistů (byli odsouzeni minimálně čtyřikrát) – ovšem přes 90 % pachatelů bylo za drogovou trestnou činnost odsouzeno pouze jednou;
- zhruba 50 % pachatelů bylo souzeno za drogovou trestnou činnost v období života mezi jednadvacátým a třicátým rokem;
- v rámci další trestné činnosti bylo 56 % pachatelů souzeno za majetkovou trestnou činnost;
- 10 % pachatelů muselo nastoupit ochrannou léčbu;
- z ukládaných trestů převažovaly podmíněné tresty.

Mladistvá delikvence spjatá s drogovou kriminalitou je spojována v první řadě s dětskými gangy (více však v zahraničí), zejména v souvislosti s prodejem a držením nelegálních návykových látek. Projevuje se rostoucí tendencí, navzdory mírnému poklesu dětské kriminality (nárůst je patrnější u kriminality nezletilých). Od roku 2016 přesahuje dětská kriminalita, či též kriminalita mládeže číslo 4000 identifikovaných pachatelů, kteří páchají více než 3000

⁸³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 274.

⁸⁴ TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a Petr ZEMAN. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-101-1.

skutků.⁸⁵ Vliv na drogovou dětskou a mladistvou delikvenci a užívání návykových látek v této kategorii má zejména sociální, sociokulturní a ekonomické prostředí, které na mládež působí. Mladiství v tomto případě představují věkovou kategorii osob starších čtrnácti let a mladších osmnácti let. Mladší osoby jsou v kriminologických pramenech označovány jako nezletilí. Drogovou kriminalitu statistiky včleňují do obecné kriminality, konkrétně do kategorie ostatní kriminalita, do které řadí nedovolenou výrobu a držení psychotropních látek. Společně se sprejerstvím a výtržnictvím patří nedovolená výroba a držení psychotropních látek, na základě § 283 Trestního zákoníku, mezi nejčastější projevy této kategorie. V rámci všech kategorií kriminality však dominuje majetková kriminalita. Skutky spáchané pod vlivem návykové látky u této kategorie se pohybuje dlouhodobě na nízkých hodnotách.⁸⁶ Tabulka 8 podává informace o počtu skutků spáchaných jedinci z věkové kategorie mládeže (dětí) v obou kategoriích – do čtrnácti let a od patnácti let.

Pro porovnání lze uvést data z počátku nového tisíciletí. Například v roce 2001 bylo celkově zjištěno 4 209 drogových trestných činů dle § 187, § 187a, § 188, § 188a. Za tyto trestné činy bylo stíháno 1 952 osob, přičemž 139 pachatelů bylo nezletilých a 221 mladistvých.⁸⁷

5.2.3 Specifické kriminogenní faktory

Podmínky, které panovaly v našem prostředí po roce 1989 a určitými směry se vyvíjely, vytvořily v 90. letech 20. století specifické, pro drogovou kriminalitu přívětivé, prostředí. Mezi specifické faktory, které ovlivňují nabídku, se řadí

⁸⁵ Zpráva o bezpečnostní situaci na území České republiky za rok 2016-2019. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx.

⁸⁶ Statistické přehledy kriminality v roce 2016-2020. *Policejní prezidium ČR* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx.

⁸⁷ ZÁBRANSKÝ, TOMÁŠ et al. *Výroční zpráva o stavu ve věcech v České republice v r. 2001*. Praha & Lisabon: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti & EMCDDA, 2002.

geografická poloha státu (umožňující například transport z Východní Evropy a Asie), tržní hospodářství (mezinárodní obchod, rostoucí přeprava, lodní, letecká přeprava), rozvinutý chemický průmysl, zahraniční styky emigrantů, kteří se vrátili po revoluci, příchod emigrantů z řad cizinců, migrantů a uprchlíků (nejen těch mířících na západ, ale i uprchlíků dříve se usazujících ve střední Evropě v důsledku války v Jugoslávii), existence základny domácích nelegálních výrobců a překupníků z doby předrevoluční⁸⁸, problematika praní špinavých peněz a nedostatečná legislativa⁸⁹, zakládání krycích firem, amnestie prezidenta republiky v roce 1990 a amnestie dalších prezidentů, nedostatečná připravenost bezpečnostních složek. Nejen po legislativní stránce, ale též organizační nebyl stát schopen bojovat s rozsáhlou drogovou kriminalitou. Podobně jako v roce 1995 byla vydána patřičná legislativa, došlo v témže roce k ustavení Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ).⁹⁰ Rizikovým faktorem byl rovněž už sám o sobě fakt, že dříve u nás trh s omamnými a psychotropními látkami neexistoval.

Na straně poptávky byla faktorem v tom nejobecnějším pojetí liberalizace, změna společenská, která představovala svobodu, změnu způsobu života, výchovy, masový konzum. Decentralizací se změnilo fungování státu, vytvořilo se konkurenční prostředí, zvyšovaly se nároky na zaměstnance a jejich kvalifikaci, přišla nezaměstnanost, rozmach bezdomovectví. Lidé se potýkali s existenčními problémy, pocitu selhání. Velikou mírou začaly zasahovat do života občanů sdělovací prostředky. Tabulka 9 shrnuje základní specifické faktory ze strany nabídky a poptávky.

⁸⁸ Národní protidrogová centrála. *Výroční zpráva 1995*. Praha: Národní protidrogová centrála, 1996, s. 5-6.

⁸⁹ Až v roce 1995 byl přijat zákon č.61/1996 Sb., o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Pojem legalizace výnosů z trestné činnosti značí právě pojem „praní špinavých peněz“.

⁹⁰ CEJP, Martin. *Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-105-9.

Dále lze charakterizovat faktory na úrovni regionální, které vycházejí ze specifických podmínek života v jednotlivých regionech. Pro Prahu ve zkoumaném období byla typická drogová kriminalita spojená s pachateli s cizí státní příslušností, s tanečními kluby, které hojně navštěvovali i zahraniční turisté. Jiné oblasti, například Moravskoslezský a Ústecký kraj se potýkaly s nezaměstnaností a vysokou kriminalitou. Typické jsou pro ně vyloučené lokality, v nichž žije romská menšina. Také lze hovořit o rizikovosti v kontextu existence přeshraničních oblastí (s Polskem, Slovenskem, Spolkovou republikou Německo). V 90. letech 20. století pak představovaly riziko vietnamské tržnice, které zvláště ve větších městech byly místy drogové kriminality. Vietnamská menšina se zapojovala do obchodu s drogami ve velké míře.

6 SHRUTÍ A ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ PRÁCE

V devadesátých letech 20. století byly tendence drogové kriminality provázeny nárůstem v počtu trestných činů. Jejich počet dosáhl maxima v roce 1999 (7 720 trestných činů), aby následně docházelo k dočasnému poklesu (v roce 2000 došlo k 4 458 primárních drogových trestných činů, v roce 2001 k 4 209 trestných činů, v roce 2004 k 3 086 a v roce 2007 k 3 865 trestných činů). Index odsouzených se postupně navyšoval (od roku 1995 do roku 2000 vzrostl z hodnoty 1,6 na 9,5), v prvním desetiletí jednadvacátého století se ustálil na hodnotě třináct.⁹¹ V období na přelomu tisíciletí byl patrný stabilní počet rizikových uživatelů, ovšem v rámci celkového počtu rostl podíl uživatelů heroinu (kromě injekční formy se začal také kouřit). Projevila se tak změna, neboť do roku 2000 se zvyšoval počet uživatelů pervitinu, kdežto heroin se držel na stabilních hodnotách.

Pro období 90. let 20. století lze charakterizovat základní směry vývoje:

- rostl počet prvokonzumentů a experimentujících s omamnými a psychotropními návykovými látkami;
- zvyšoval se počet rizikových uživatelů;
- na pouliční distribuci se podílelo stále více cizinců;
- distribuce se rozšiřovala i mimo velké aglomerace;
- zločinecké skupiny se profesionalizovaly, rozvíjel se organizovaný zločin;
- narůstal počet úmrtí narkomanů;
- rostla sekundární drogová kriminalita.

V prvním desetiletí jednadvacátého století se u nás tedy plně rozšířil heroin i pervitin (metanfetamin), jejichž podíl v užívání byl vyvážen. Mezi nejrozšířenější drogy patřila a patří dlouhodobě marihuana, ovšem léčba se z většiny týkala

⁹¹ Statistická ročenka 1995-2000. *Ministerstvo spravedlnosti ČR* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: [www.http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399](http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399); TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a Petr ZEMAN. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-101-1, s. 16.

injekčních uživatelů pervitinu a heroinu. Kromě klasických forem léčby v pobytových a ambulantních zařízeních zdravotnického i nezdravotnického typu se stále více rozšiřují tzv. Harm Reduction programy. Počet míst, které tento typ práce s rizikovými uživateli zprostředkovávají a uskutečňují, se od roku 2001 více než trojnásobil. Extáze se v tomto období, tedy na počátku jednadvacátého století, distribuovala přímo v hudebních klubech, což je i současný trendem. Typická snadná dostupnost nelegálních drog. Dovozu i vývozu přispěla nízká ostraha hranic. Naopak odhalování kriminality v oblasti drog bylo stále složitější. V tomto období byl také patrný růst sekundární drogové kriminality, zejména majetkové trestné činnosti. Zároveň byla typická distribuce pouličních drog stálým odběratelům či po známosti. Prodejci nevyužívali v tak hojné míře stálá místa, navíc se prodej orientoval do bytů. Hovoří se o dealerských bytech. Postupně, s rozvojem informačních a komunikačních technologií se k poptávce i nabídce využívaly mobilní telefony s jednorázovými SIM kartami, internet.⁹² Dnes je vzhledem k vývoji informačních a komunikačních technologií virtuální obchodování s nelegálními drogami a návykovými látkami obecně mnohem důmyslnější a jednodušší.

Podíl trestných drogových činů a podíl odsouzených vůči celkovému počtu trestných činů a celkovému počtu odsouzených se v jednadvacátém století pohybuje sice na nižších hodnotách, ovšem v rámci své kategorie čísla rostou. Dle Zemana a Trávníčkové⁹³ představuje podíl v prvním případě 1 % a v druhém 2 %. Na dlouhodobě nejvyšších hodnotách v četnosti trestných činů a odsouzených osob za tyto činy se drží nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů. Na druhém místě, co se četnosti týče, se řadí přechovávání omamných a psychotropních látek.

⁹² ZEMAN, Petr. *Drogová kriminalita v České republice v roce 2005*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006, s. 146.

⁹³ ZEMAN, Petr, Michaela ROUBALOVÁ a Ivana TRÁVNÍČKOVÁ. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 16.

Počet odsouzených narůstal obdobně jako počet trestných drogových činů po celá 90. léta 20. století. Vrcholu dosáhl v roce 2002, přičemž počty klesaly až do roku 2007. Do roku 2010 rostl počet stíhaných za trestnou činnost spojenou s pervitinem, stejně tak jako počet problémových uživatelů této látky a počet klientů nízkoprahových zařízení. V dalším desetiletí (po roce 2010) počet spáchaných trestných činů této kategorie stále narůstal. Efektivněji a úspěšněji se ovšem trestné činy dařilo odhalovat. Oblast organizovaného páchání trestné drogové činnosti má v našem prostředí zejména mezinárodní ráz, ale výjimkou nejsou celostátní či regionální a lokální organizace.

V roce 2020, který byl poznamenán pandemií nemoci Covid-19, se snížila dostupnost nelegálních drog. Došlo k uzavření distribučních kanálů, eliminaci návykových látek spojených s hromadnými akcemi, jako jsou letní festivaly a koncerty. Distribuce a prodej se přesunuly na internet, zejména na skryté weby. Snížil se dovoz prekurzorů ze zahraničí, naopak byl zaznamenán nárůst domácí výroby drog, zejména se jednalo o výroby pervitinu. Nejvyšší podíl odhalených drogových trestných činů představovala kriminalita spojená s konopím a metanfetaminem. Rovněž rostla spotřeba léčiv, zejména pak antidepresiv a hypnotik. Na organizovaném zločinu se podílely skupiny z Vietnamu či česko-německé zločinecké skupiny.⁹⁴ Dovoz prekurzorů pro výrobu léků je v současnosti uskutečňován především z Polska, ale též z Turecka, Španělska či Rumunska.

Vzhledem k výše psanému nutno podotknout, že čeští toxikomani měli přístup k drogám i dříve, ovšem masivní nárůst se projevil po roce 1989, přičemž kopíroval západní vzorce. **Lze shrnout typické rysy porevoluční drogové scény, a sice:**

- přechod od soukromé výroby a distribuce pro úzký okruh uživatelů ke komerčnímu prodeji a využívání zahraničních trhů;
- s tím související masový nárůst drogových uživatelů a drogové kriminality;

⁹⁴ Národní protidrogová centrála. *Výroční zpráva 2020*. Praha: Národní protidrogová centrála, 2021.

- od 90. let 20. století se začaly objevovat a zdomácňovat nové druhy drog, zejména LSD, kokain, heroin, hašiš;
- rekreační užívání nelegálních drog se stalo běžnou součástí života, zejména pak u mladší generace.

6.1 Návrhy a doporučení

V otázce výše trestů v drogové kriminalitě by se vzhledem ke škodlivosti návykových a psychotropních látek mělo přemýšlet nad sazbami stanovenými trestním zákoníkem. V porovnání s jinými státy nejsou i přes svou závažnost trestány v takové míře, jako je tomu v jiných zemích v Evropě, ve světě.

Důležitou součástí řešení drogové problematiky je existence kvalitních a efektivních adiktologických služeb. Je žádoucí nadále podporovat a rozšiřovat tzv. Harm Reduction programy, které využívají rizikovní uživatelé a zejména injekční uživatelé. Centra a terénní pracovníci například zajišťují výměnu jehel. Z tohoto pohledu je jejich činnost nezastupitelná, neboť se daří eliminovat výskyt závažných nemocí, jako je vir HIV či žloutenka. S užíváním návykových látek souvisí sociální vyloučení uživatelů, tedy takový stav znevýhodnění, který ovlivňuje život jedinců na mnoha úrovních a který ovlivňují faktory kulturní, ekonomické, sociální a další. Provází je problémy s pracovním uplatňováním, nízká vzdělanost, nízká životní úroveň, příslušnost k menšinám, užívání návykových látek. Všechny tyto faktory a mnoho dalších se navzájem ovlivňují. Z tohoto pohledu jsou programy důležité rovněž z hlediska ekonomického, neboť dochází ke snížení zátěže nákladů státu i zátěže zdravotní péče. Reintegrace je stejně důležitá jako léčba a následná péče, a proto je potřeba podporovat specifické metody a práci s klienty.

Nadále je důležité zaměřit se na prevenci těch mladších věkových skupin a cílit na její zefektivňování - zefektivnit formu přenosu obsahu a celkově zlepšit realizaci. Je potřeba ověřovat účinnost protidrogových preventivních programů, a na základě hodnocení je upravovat tak, aby každý program splňoval v praxi dané charakteristiky, jako je systematičnost, vyváženost a efektivnost. Stejně tak

je důležitá, ve všech věkových kategoriích, sociální práce, která se podílí na opětovném začleňování drogově závislých do společnosti. Proto je vhodné podporovat programy, které jsou účinné, byť se může jednat o alternativní přístupy. Například lze zmínit sociální zemědělství, které se podílí také na tvorbě pracovních míst, či oblast Andragogiky, která se zaměřuje na vzdělávání dospělých a spolupracuje s mnoha institucemi, včetně Probační a mediační služby

ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce se věnovala tématu drogové scény na našem území po roce 1989. Vývoj v této oblasti byl v Československu, jakožto zemi východního bloku, odlišný od západních trendů. K těm jsme dospěli později, v 90. letech 20. století, ve kterých vzhledem ke společenským změnám narůstala distribuce a užívání pervitinu, kokainu i heroinu, ale též dalších návykových látek, jako je extáze. Vysokou míru užívání si po celé období držely a drží dodnes konopné látky. Příslušná legislativa a strategie protidrogové politiky se vyvíjely postupně v reakci na tyto společenské změny v našem prostředí, vysokou míru užívání drog a rostoucí drogovou primární i sekundární kriminalitu. Docházelo rovněž k navyšování kapacit kontaktních centrem a rozšiřování adiktologické sítě. S návykovostí drog, tedy omamných a psychotropních látek, je spjato pojmové sousloví rizikové užívání drog, které sebou nese rizika zdravotní i sociální. Týká se zejména injekčních uživatelů, ohrožených HIV či žloutenkou. Za tímto účelem jsou stále více prosazovány tzv. Harm Reduction programy, které jsou založeny na snižování těchto rizik efektivními nástroji, jako je například zajištění výměny jehel návykových uživatelů. Dle výzkumů a analýz se jedná o účinný způsob eliminace výše zvýšených rizik, účelnější způsob, než je absolutní represe.

Cílem práce bylo analyzovat vývoj drogové scény na našem území po roce 1989, a zejména pak její kriminologické aspekty. V první kapitole byla popsána základní teoretická a metodologická východiska a stanoven cíl práce. Druhá kapitola práce se věnovala charakteristice základní terminologie drogové problematiky z pohledu legislativního, trestního, kriminologického. Popsány byly termíny droga, omamné a psychotropní látky, návykové látky, delikvence, rizikové chování, drogová kriminalita, kontrola, prevence, represe a další. Pozornost byla věnována rovněž kriminogenním faktorům. Následující kapitola charakterizovala základní legislativní normy a dokumenty týkající se drogové problematiky a kriminality na národní i mezinárodní úrovni. Nastínila vývoj a současné směřování protidrogové politiky České republiky, jejíž naplňování se děje zejména na základě plnění cílů strategických dokumentů, koncepcí a plánů.

Čtvrtá kapitola popisovala kontrolu, tedy „boj“ s drogovou problematikou a kriminalitou ze strany státních orgánů. Jedná se zejména o preventivní programy a represivní opatření. Kromě prevence a represe na úrovni kriminální se hovoří rovněž o prevenci a represi adiktologické. Pátá kapitola charakterizovala a analyzovala vývoj drogové scény po roce 1989. Na základě studia sekundárních pramenů, epidemiologických a kriminologických dat hledala odpovědi na základní otázky vývoje v období 90. let 20. století a po roce 2000. Ač jen v částečném rozsahu, analyzovala také roky 2020 a 2021, které ovlivnila pandemie nemoci Covid-19. Vybraná data byla shrnuta v tabulkách či graficky zobrazena v grafech. Poslední kapitola práce shrnula a komparovala výsledky analýzy, hledala trendy ve vývoji drogové problematiky, zaměřovala se na zásadní body vývoje v daných obdobích. Na základě výsledků analytické části byla navržena doporučení.

Problematika drog a toxikomanie představuje zásadní problém lidstva. V našem prostředí je masivní šíření nelegálních drog spjato s porevolučním obdobím, ovšem základy se dlouhodobě tvořily již v době normalizace, a zvláště pak v 80. letech 20. století. Drogy na našem území byly i dříve, samozřejmě v mnohem menší míře, než je tomu dnes, pouze jejich distribuce a prodej nefungovaly tak jako nyní. Západní prostor byl tehdy socialistickým režimem považován za úpadkový, dekadentní, také z důvodu vysoké míry užívání drog a rostoucího podílu drogové kriminality. Po revoluci jsme i my procházeli podobným vývojem, potýkali se s drogovými problémy a přejímali vzorce západoevropské a americké společnosti v oblasti užívání drog. V počátku se nelegální trh s drogami formoval z předrevolučních vaříčů a skupin osob na něj navázaných, později se projevila zahraniční spolupráce. Zásadní změnou v porevolučním období proto byl přechod od soukromé distribuce ke komerční. Pro období po roce 1989 bylo charakteristické zneužívání drog zejména mladší generací. Rekreační užívání drog se stalo zcela běžnou součástí života. Postupně se objevily a dostaly na trh nové látky, jako je LSD, heroin, kokain či hašiš.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- monografie

BALTAG, Tereza et al. *Porovnání systémů péče o delikventní děti a mládež v České republice, Německu, Velké Británii, Francii a Chorvatsku*. Praha: NUV, 2017. ISBN 978-80-7481-203-3.

BÁRTÍK, Pavel a Michal MIOVSKÝ, ed. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, c2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

BĚLÁČKOVÁ, Vendula. *Celopopulační studie užívání návykových látek a postojů k němu v České republice v roce 2008*. Praha: Úřad vlády České republiky, c2012. Výzkumné zprávy (Úřad vlády České republiky). ISBN isbn978-80-7440-052-0.

BOUŘA, Václav. *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. ISB 978-80-7368-302-2.

CEJP, Martin. *Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-105-9.

EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION AND EUROPOL. *EU Drug Markets Report 2019*. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

KALINA, Kamil et al. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Úřad vlády České republiky: o.s. Filia Nova, 2001. ISBN 80-238-8014-4.

KINNUNEN, Aarne. *The Criminal Careers and the Socio-Economic Status of Drug Offenders*. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy, 2002.

KUCHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9813-4.

KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-042-3.

KUCHTA, Josef et al. *Kriminologie, II. část*. Masarykova univerzita, Brno 1993. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-0681-1.

LINHART, Jiří, Miloslav PETRUSEK, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k šikanování ve školách č.j.: 22294/2013-1*. MŠMT ČR, 2013.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027*. MŠMT ČR, 2019.

MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8.

MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019. ISBN 978-80-7440-237-1.

Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. *Výroční zpráva o stavu ve věcech Drogy v České republice v r. 2001*. Praha & Lisabon: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti & EMCDDA, 2002.

NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5.

NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP, 1997. ISBN 80-85917-36-x.

POLANECKÝ, Vladimír et al. *Epidemiologie drog a uživatelů drog - Česká republika 1996-2001*. Praha: Hygienická stanice hl. m. Prahy, 2002.

PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i vaše dítě?*. 2. rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 1995. Medica. ISBN 80-85800-25-x.

Sekretariát rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky. *Akční plán realizace Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019-2027* [Action Plan for the Implementation of National Strategy on Addictive Behavior Prevention and Harm Reduction 2019–2021]. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019.

ŠTABLOVÁ, Renata a Břetislav BREJCHA. *Drogy: vybrané kapitoly*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-186-6.

TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a Petr ZEMAN. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-101-1.

Národní protidrogová centrála. *Výroční zpráva 1995*. Praha: Národní protidrogová centrála, 1996.

Národní protidrogová centrála. *Výroční zpráva 2010*. Praha: Národní protidrogová centrála, 2011.

ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0709-4.

ZAPLETAL, Josef. *Prevence kriminality*. 2., přeprac. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-200-5.

ZÁBRANSKÝ, TOMÁŠ et al. *Výroční zpráva o stavu ve věcech v České republice v r. 2001*. Praha & Lisabon: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti & EMCDDA, 2002.

ZOUBKOVÁ, Ivana a Marcela MOULISOVÁ. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex, 2004. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-05-5.

ZEMAN, Petr. *Drogová kriminalita v České republice v roce 2005*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006.

ZEMAN, Petr, Michaela ROUBALOVÁ a Ivana TRÁVNIČKOVÁ. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015.

- zákonná úprava

Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In Sběrka zákonů České republiky. 9.2.2009, částka 11/2009.

Zákon č. 89/2012, občanský zákoník. In Sběrka zákonů České republiky. 22.3.2012, částka 22/2012.

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. In Sběrka zákonů České republiky. 15.7.1998, částka 57/1998.

Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek. 21.12.2013, částka 178/2003. 31.12.2013,

- časopisecké články

BYQVIST, Siv a Borje OLSSON. Male Drug Abuse, Criminality and Subcultural Affiliation in a Career Perspective. *Journal of Psychoactive Drugs*, 1998, 30 (1), 1998, p. 53–68.

CHOMYNOVÁ, Pavla, Ladislav CSÉMY a Viktor MRAVČÍK. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) 2019. Zaostřeno na drogy*, 2020, 6, s. 1-20.

- webové stránky a elektronické zdroje

Česká protidrogová politika a její koordinace [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/ppov/protidrogova-politika/Informacni_letak_RVKPP.pdf.

Drugs. *World Health Organization – WHO* [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: www.who.int/health-topics/drugs-psychoactive.

Harm Reduction. *Národní a monitorovací středisko pro drogy a závislosti* [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: www.drogy-info.cz/publikace/glosar/?g=108.

Květná zahrada, z.ú. [online]. © 2020, Květná zahrada, z.ú. [cit. 2022-01-28]. Dostupné z: <https://www.kvetnazahrada.cz/>.

Mapa odhalených varen a pěstíren. *Národní protidrogová centrála SKPV PČR* [online]. 2017-2021 [cit.2022-02-22]. Dostupné z: www.policie.cz/clanek/mapa-odhalenych-varen-a-pestiren.aspx.

Mezinárodní spolupráce v oblasti protidrogové politiky. *Vláda České republiky* [online]. 27.3.2020 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/koordinace/mezinarodni-spoluprace-v-oblasti-protidrogove-politiky-157319/.

Národní monitorovací centrum [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: www.drogy-info.cz/publikace/vyrocnizpravy/.

NETÍK, Karel a Šárka BLATNÍKOVÁ. Predikce vývoje pachatele. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci* [online]. Praha, 2008. s. 11-12 [cit.2022-02-02]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/350.pdf>.

NETOLICKÁ, Danuše. Kriminalita dětí a mládeže. In: *Metodický portál* [online]. 26.8.2012. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <http://www.clanky.rvp.cz/clanek/c/N/16439/KRIMINALITA-DETI-A-MLADEZE.html/>.

Popis sítě substituční léčby. *Adiktologie* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: www.adiktologie.cz/popis-site-substitutni-lecby.

Prevence kriminality ČR. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=21666932&docType=ART.

Statistické přehledy kriminality. *Policie ČR* [online]. Praha: Policejní prezídium ČR [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx.

Statistická ročenka 1995-2000. Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: [www.http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399](http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399).

Zpráva o bezpečnostní situaci na území České republiky za rok 2017, 2018, 2019. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx.

SEZNAM ZKRATEK

DTČ drogový trestný čin

HM Harm Reduction

LSD lysergsäurediethylamid (diethylamid kyseliny lysergové)

OPL omamné a psychotropní látky

z. ú. zapsaný ústav

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 - Počet nově evidovaných klientů v léčebnách i kontaktních centrech

Příloha 2 - Počty odsouzených za primární DTČ

Příloha 3 - Vývoj drogové kriminality do roku 2000

Příloha 4 - Zkušenost s nelegálními drogami u mladistvých

Příloha 5 - Počet léčených a podíl substituční léčby v letech 2017-2019

Příloha 6 - Počet primárních drogových trestných činů

Příloha 7 - Počet skutků primární drogové kriminality – dle klasifikace

Příloha 8 - Počet skutků klasifikovaných jako ohrožení pod vlivem návykových látek, opilství (§ 274, 360)

Příloha 9 - Počet odsouzených v letech 2009-2019

Příloha 10 - Počet skutků – primární drogová kriminalita - spáchaných osobami do 18 let

Příloha 11 - Specifické kriminogenní faktory po roce 1989

PŘÍLOHY

Příloha 1

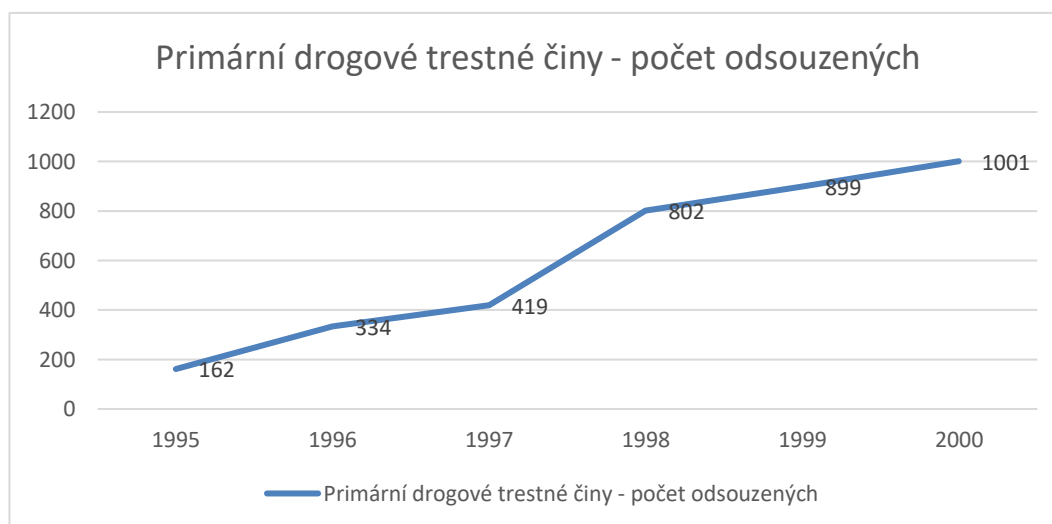
Tabulka 1 Počet nově evidovaných klientů v léčebnách i kontaktních centrech (vlastní zpracování)

Rok	Počet nově evidovaných k léčbě
1995	2 905
1996	3 252
1997	3 132
1998	3 858
1999	3 891

ZDROJ: ZÁBRANSKÝ, TOMÁŠ et al. *Výroční zpráva o stavu ve věcech v České republice v roce 2001*. Praha & Lisabon: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti & EMCDDA, 2002.

Příloha 2

Obrázek 1 Počty odsouzených za primární DTČ (vlastní zpracování)

ZDROJ: ZÁBRANSKÝ, TOMÁŠ et al. *Výroční zpráva o stavu ve věcech v České republice v roce 2001*. Praha & Lisabon: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti & EMCDDA, 2002.

Příloha 3

Tabulka 2 Vývoj drogové kriminality do roku 2000 (vlastní zpracování)

Rok	Počet DTČ	Index drogové kriminality (odsouzení)
1993	253	-
1994	428	-
1995	1 131	1,6
1996	2 038	3,2
1997	2 853	4,1
1998	5 234	7,8
1999	7 720	8,7
2000	4 458	9,5

Zdroj: TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a Petr ZEMAN. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 16; Statistická ročenka 1995-2000. *Ministerstvo spravedlnosti ČR* [online]. [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: [www.http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399](http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399).

Příloha 4

Tabulka 3 Zkušenost s nelegálními drogami u mladistvých (vůči všem návykovým látkám) – údaje k roku 2019 (vlastní zpracování)

Druh nelegální drogy	Podíl
Konopné látky	28,4 %
Extáze	3,6 %
LSD	3,5 %
Halucinogenní houby	2,5 %
Pervitin	1,5 %
Kokain	1,6 %
Heroin a opiáty	pod 1 %
Těkavé látky	4,9 %

Zdroj: MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8.

Příloha 5

Tabulka 4 Počet léčených a podíl substituční léčby v letech 2017-2019 (vlastní zpracování)

Rok	Počet léčených	Z toho substituční léčba	Podíl substituční léčby
2019	8 647	2 249	26 %
2018	14 167	2312	16 %
2017	15 325	2 344	15,3 %

Zdroj: MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017, 2018, 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky.

Příloha 6

Tabulka 5 Počet primárních drogových trestných činů (vlastní zpracování)

Rok	Počet primárních DTČ	Rok	Počet primárních DTČ
2001	4 209	2011	3 834
2002	4 330	2012	4 032
2003	3 760	2013	5 117
2004	3 086	2014	5 597
2005	2 915	2015	5 549
2006	2 922	2016	5 567
2007	2 865	2017	5 599
2008	3 041	2018	5 465
2009	3 069	2019	4 819
2010	3 179	2020	3 317

Zdroj: MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017, 2018, 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky; Statistické přehledy kriminality v r. 2018. *Policie ČR* [online]. Praha: Policejní prezidium ČR [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx.

Příloha 7

Tabulka 6 Počet skutků primární drogové kriminality – dle klasifikace (vlastní zpracování)

	2000	2005	2010	2015	2019	2020
Nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů pro jiného	3 292	2 267	2 516	4 515	3 559	3 012
Nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů pro sebe	212	281	343	696	954	952
Nedovolené pěstování rostlin obsahující omamnou látku			145	160	148	135
Nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů pro výrobu	122	209	151	153	141	82
Šíření toxikomanie	832	158	24	25	17	10

Zdroj: Statistické přehledy kriminality v roce 2000, 2005, 2010, 2015, 2019, 2020. *Policie ČR* [online]. Praha: Policejní prezidium ČR [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx.

Příloha 8

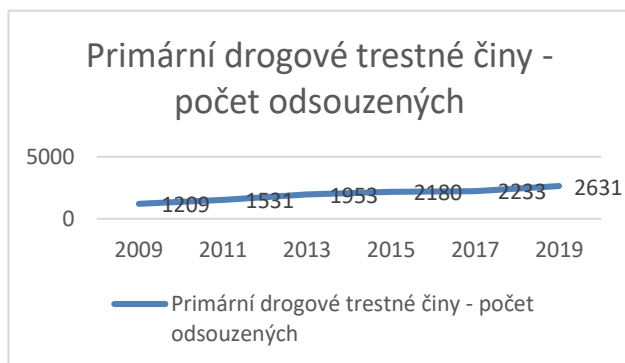
Tabulka 7 Počet skutků klasifikovaných jako ohrožení pod vlivem návykových látek, opilství (§ 274, 360)

2000	2005	2010	2015	2019	2020
669	962	11 066	10 732	8 975	8 858

Zdroj: Statistické přehledy kriminality v roce 2000, 2005, 2010, 2015, 2019, 2020. *Policie ČR* [online]. Praha: Policejní prezidium ČR [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx.

Příloha 9

Obrázek 2 Počet odsouzených v letech 2009-2019 (vlastní zpracování)

Zdroj: Statistické přehledy kriminality v roce 2018-2020. *Policie ČR* [online]. Praha: Policejní prezídium ČR [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx; MRAVČÍK, Viktor, ed. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. ISBN 978-80-7440-254-8.

Příloha 10

Tabulka 8 Počet skutků – primární drogová kriminalita - spáchaných osobami do 18 let (vlastní zpracování)

Rok	Počet skutků spáchaných nezletilými	Počet skutků spáchaných mladistvými
2016	58	132
2017	31	105
2018	45	153
2019	48	103
2020	44	90

Zdroj: Statistické přehledy kriminality v roce 2016-2020. *Policie ČR* [online]. Praha: Policejní prezídium ČR [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx.

Příloha 11

Tabulka 9 Specifické kriminogenní faktory po roce 1989 (vlastní zpracování)

Specifické faktory z pohledu nabídky	Specifické faktory z pohledu poptávky
geografická polohy	společenské změny a změny v pojetí rodiny a výchovy
přechod na tržní hospodářství	konkurenční prostředí
absence legislativy	nezaměstnanost, hospodářská stagnace
amnestie	masmédia
nepřípravenost bezpečnostních složek	

Zdroj: Národní protidrogová centrála. *Výroční zpráva 1995*. Praha: Národní protidrogová centrála, 1996, s. 5-6; CEJP, Martin. *Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-105-9.